

Nr 33

**Nationellt prov i årskurs 3 – en redovisning
av ämnesprovet i svenska och svenska som
andraspråk**

Barbro Hagberg-Persson

2015

Abstract

Barbro Hagberg-Persson 2015: Nationellt prov i årskurs 3 – en redovisning av ämnesprovet i svenska och svenska som andraspråk. Svenska i utveckling nr. 33. Uppsala universitet, Uppsala.

National tests in year 3 – a report on the national test in Swedish and Swedish as a second language for grade 3. This report gives an account of how the national test in Swedish and Swedish as a second language for grade 3 has developed from 2007 until 2014. Chapter 1 summarizes the process of the test development in accordance to the guidelines Lpo94 prescribed. Chapter 2 describes the further development of the subject test as well as the development of a framework based on the current curriculum (Lgr11) and the knowledge requirements for Swedish and Swedish as a second language.

Chapter 3 and 4 extend the understanding of the national test in Swedish and Swedish as a second language during 2012–2014. Chapter 3 analyzes the teacher questionnaires and student solutions submitted to the Department of Scandinavian Languages. Chapter 4 presents an in-depth study aimed to investigate a number of student solutions where the required level is not achieved in one or more parts examining students' reading ability.

Finally in Chapter 5 the development of the subject test is seen in relation to the ongoing overall review of the national tests for primary and secondary schools.

Innehåll

1	Ämnesprovets framväxt	5
1.1	Provets utgångspunkter	5
1.1.1	Samverkan.....	6
1.2	Provutveckling	7
2	Ämnesprovets ramverk	9
2.1	Provspecifikation.....	9
2.1.1	Delprov A: tala.....	10
2.1.2	Delproven B–E: läsa	11
2.1.3	Delproven F–H: skriva.....	12
2.2	Provets uppbyggnad, konstruktion och utprovning	13
2.2.1	Uppbyggnad	13
2.2.1.1	Bedömning	14
2.2.1.2	Referensgrupper.....	15
2.2.2	Konstruktion.....	15
2.2.3	Utprovning	16
2.2.3.1	Muntligt prov	16
2.2.3.2	Läsproven.....	17
2.2.3.3	Skrivproven.....	17
2.3	Reliabilitet och validitet	18
2.3.1	Reliabilitet	18
2.3.2	Validitet.....	20
3	Utvärdering av ämnesprovet 2012–2014	22
3.1	Presentation av provet	22
3.1.1	Lärarenkäter	23
3.1.2	Elevlösningar	24
3.2	Utvärdering av delprov A: tala.....	25
3.3	Utvärdering av delprov B, C, D och E: läsförmåga.....	25
3.4	Utvärdering av delprov F, G och H: skrivförmåga.....	26
4	En fördjupad studie av de delprov som prövar elevers läsförmåga	28
4.1	Material, metod och databearbetning.....	28
4.2	Resultat.....	29
4.2.1	Delprovsresultat 2012	29
4.2.2	Delprovsresultat 2013	32
4.2.3	Delprovsresultat 2014	36
4.2.4	Delprovsresultat delprov E 2012–2014	39
4.3	Sammanfattning	41
5	Slutord	43
	Litteratur.....	44
	Bilaga 1.....	46
	Bilaga 2.....	52

Förord

Svenska i utveckling är en rapportserie som främst redovisar studier som utförs med de nationella proven i svenska och svenska som andraspråk som underlag, men även andra arbeten med anknytning till skola förekommer. Gruppen för nationella prov i svenska och svenska som andraspråk arbetar på Skolverkets uppdrag vid institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet.

De nationella proven i svenska och svenska som andraspråk för grundskolans årskurs tre infördes 2009 och utvecklades av en forskargrupp under ledning av Barbro Hagberg-Persson (se rapport Svenska i utveckling nr 28, nr 30). Därefter har proven vidareutvecklats mot den form de har idag.

I föreliggande rapport summerar Barbro Hagberg-Persson det arbete hon gjort inom gruppen för nationella prov i svenska och svenska som andra språk i ämnesprovet (äp) 3. Rapporten inleds med en beskrivning av den förberedande utvecklingsprocessen och utveckling av de första proven. Med utgångspunkt i det beskrivs därefter den pågående omfattande processen med att vidareutveckla proven. Rapporten beskriver sedan hur ett mer specificerat ramverk för provens utformning tagits fram och utformats. Därefter följer en fördjupad studie av ämnesproven 2012–2014, där både elevers lösningar så väl som lärarens kommentarer undersöks. Avslutningsvis resonerar rapporten om ämnesprovets fortsatta utveckling sett i relation till den allmänna översyn som sker av det nationella provsystemet.

Rapporten är tänkt att bidra med en fördjupad förståelse av konstruktionen och utvecklandet av ämnesprovet 3 samt att bilda underlag för vidare studier.

Uppsala i juni 2015

Maria Westman
universitetslektor

projektledare för Nationella prov i svenska och svenska som andraspråk

1 Ämnesprovets framväxt

Under senhösten 2007 fick Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet uppdraget från Skolverket att utveckla och konstruera ämnesprovet i svenska och svenska som andraspråk för årskurs 3. I juni 2008 antogs mål som skulle vara uppnådda i samma årskurs. Målen infördes som ett tillägg i läroplanen, Lpo94 (Skolverket 2009). Samtidigt bestämdes att nationellt prov i svenska och svenska som andraspråk skulle vara ett och samma prov för de två ämnena, med till viss del skilda bedömningsgrunder. Det bestämdes också att en första utprövningsomgång av ämnesprovet skulle genomföras i årskurs 3 under våren 2009 (Hagberg-Persson m.fl. 2010).

Kapitel 1 sammanfattar processen kring provets framväxt i enlighet med de riktlinjer som Lpo94 föreskrev.

1.1 Provets utgångspunkter

En bärande tanke var att provets uppbyggnad skulle fylla både en formativ och en summativ funktion. Den formativa bedömningen skulle ske fortlöpande i samband med elevens vardagliga arbete där lärarens dialog med varje enskild elev om vad som händer i inlärningsituationen skulle utgöra en viktig komponent. Den summativa bedömningen skulle utföras med hjälp av provet under en angiven tidsperiod under vårterminen i årskurs 3.

För att kunna identifiera de elever som var i behov av särskilt stöd var det av största vikt att dokumentation och åtgärder skulle gå hand i hand. Intryck togs av forskning som förespråkar ett positivt klassrumsklimat där läraren är uppmärksam på sina elevers olika inlärningsstrategier och ger målinriktat tidigt stöd för att förhindra att en nedåtgående spiral uppstår (Myrberg 2007, Taube 2007).

Det innebar att ämnesprovets formativa och summativa bedömning skulle ingå i en för eleverna välkänd, lugn och tillåtande miljö där läraren genom olika typer av inledande samtal och/eller andra meningsskapande aktiviteter kunde uppmärksamma om eleverna hade behov av att mer förförståelse skapades. Vidare att tydligare sammanhang klargjordes som kunde underlätta provets genomförande. Om osäkerhet uppstod i samband med bedömningen var det viktigt att en fördjupad analys skulle göras i samråd med en lärare som hade specialpedagogisk kompetens.

Även forskning som visar att barns läs- och skrivutveckling gynnas av att läraren tillsammans med sina elever läser, skriver och samtalar (se bl.a. Langer 2005, Jönsson 2007, Liberg 2007) bidrog till provets utformning. I ett tidigt skede bestämdes att ämnesprovet i svenska och svenska som andraspråk skulle innehålla delmoment som anknöt till olika typer av språkliga aktiviteter och som i möjligaste mån tillvaratog elevernas erfarenheter och intressen.

Hänsyn togs också till kunskap om att språkraven ökar allt mer i skolan vilket medför att till exempel elever med svenska som andraspråk vid sidan om sitt modersmål också ska utveckla ett allt mer kunskapsinriktat språk på svenska (se t.ex. Hyltenstam 2007). Dessa utgångspunkter skulle gälla för alla elever, men skulle särskilt beaktas för elever i behov av särskilt stöd och för andraspråkselever.

En ytterligare utgångspunkt utgjorde det internationella testet PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) som är en av de mest omfattande undersökningarna som gjorts av elevers läsförmåga världen över. En av målsättningarna med PIRLS är att ge tillförlitliga mått på läsförmågans förändring över tid. PIRLS-studien understryker även vikten av förmågan att kunna svara på en fråga genom att hämta svaret direkt ur en text, samt förmågan att dra mer komplexa slutsatser och svara på mer komplicerade frågor genom att vara tvungen att hämta information från olika delar av en text (Skolverket 2007). Detta synsätt modifierades i ämnesprovet och anpassades för elever i denna åldersgrupp.

1.1.1 Samverkan

Under hela arbetsprocessen svarade en projektgrupp tillsammans med ansvarig provkonstruktör för ämnesprovets uppgiftskonstruktion, textmaterial med mera. För den statistiska bearbetningen under provets framväxt ansvarade en docent inom området. Dessutom utgjorde de kontinuerliga bedörmöten med verk samma lärare i regionen en viktig länk för provets framväxt.

Utöver det skedde samverkan kring provkonstruktionen med Nationellt centrum (NC), Stockholms universitet, där fortlöpande möten och samtal runt provets olika delar var viktiga inslag. Det resulterade i att ämnesprovet, som utgick från samma mål men olika kursplaner i svenska och svenska som andraspråk, genomgående fick särskilda rubriker och i vissa fall även riktade bedömningsanvisningar utifrån kursplanen i svenska som andraspråk. Ett nära samarbete växte även fram med PRIM-gruppen, Stockholms universitet. Denna grupp hade uppdraget att utveckla och konstruera ämnesprovet i matematik för årskurs 3. Samarbetet syftade till en samsyn kring de båda proven.

Vidare ingick några nordiska forskarkollegor i en referensgrupp med uppgift att ha synpunkter på provkonstruktionen i anslutning till ett par seminarier som anordnades under provutvecklingen. Under hela arbetsprocessen förankrades och diskuterades dessutom konstruktionsarbetet i samband med ett antal konferenser och seminarier för att så brett som möjligt få kunskaper från olika håll.

1.2 Provutveckling

Tidigt under provkonstruktionen prövades delar av materialet i en mängd skolor runt om i landet. Tillsammans med lärarenkäterna, som ingick som en del av dessa utprövningar, fick projektgruppen omgående synpunkter att ta hänsyn till i det fortsatta arbetet. En viktig länk utgjorde också bedörmötena med verk-samma lärare. Under dessa möten diskuterades materialets för- och nackdelar. Ett antal mejl- och telefonkontakter togs även med olika personalgrupper inom skola och kommun. Dessutom spelade personliga kontakter i samband med grundutbildningskurser och fortbildningskurser en stor roll.

Under november månad 2007 skickades en intresseförfrågan ut till ett stort antal lärare, i de tidiga skolåren, med önskan om samarbete för utprövning av uppgifter som anknöt till de då föreslagna målen i svenska och svenska som andraspråk för årskurs 3. Glädjande nog ledde denna intresseförfrågan till att cirka 75 lärare runt om i landet blev medarbetare i denna process.

Samtidigt tillfrågades fyra lärare, som undervisade i årskurs 3, om de ville ingå i en inledande utprövningsgrupp. Denna ”minigrupp” skulle användas i en pilotstudie. Redan i december 2007 användes denna ”minigrupp” för utprövning av en enkät där lärarnas skattning av elevers läsförståelse framgick. Därefter prövades en skönlitterär text och en faktatext tillsammans med ett antal frågor på varje text. Detta material bearbetades statistiskt, förfinades och förändrades inför den första stora utprövningen. Pilotutprövningen ledde så småningom till att ett antal läs- och skrivuppgifter utvecklades (fyra skönlitterära texter och fyra faktatexter) med frågor tillsammans med ett antal skrivuppgifter (fyra berättande och fyra beskrivande skrivuppgifter).

I februari 2008 skedde utprövningen av de skönlitterära texterna tillsammans med de berättande skrivuppgifterna och i april gjordes motsvarande utprövning med faktatexterna och de beskrivande skrivuppgifterna. I dessa utprövningar deltog sammanlagt 69 skolor från olika delar av landet där landsbygd, tätort och storstad var representerade. Efter noggrann bearbetning av utprövnings-materialet och de ifyllda lärarenkäterna, där lärarnas kvalitativa kommentarer sammanfördes och den kvantitativa delen av lärarenkäten beräknades, analyserades läs- och skrivuppgifterna i olika gruppkonstellationer: projektgrupp, referensgrupp, statistiker, projektledare med mera. Denna analys ledde till att två texter valdes ut (en skönlitterär text och en faktatext) att ingå i ämnesprovet för årskurs 3, 2009.

Under tidig höst 2008 bearbetades de två texterna som valdes ut, för att under månadsskiftet september–oktober ännu en gång kunna fungera som utprövning för de delprov som rörde elevers läs- och skrivförmåga, nu i årskurs 4. Utprövningsmaterialet bearbetades och analyserades på ett likartat sätt som tidigare och diskussioner fördes även denna gång i ett antal gruppkonstel-lationer. Under hösten 2008 tillförde också Skolverkets implementeringsmaterial och implementeringskonferenser en extra dimension för provets utveckling.

Framtagandet av de två muntliga delproven skedde i mindre skala. Vid dessa utprovningstillfällen observerades genomförandet och det muntliga arbetsmaterialet. Dessa observationer användes sedan som underlag för utveckling och bearbetning av de muntliga uppgifterna i projektgruppen. Därefter analyserades och diskuterades de två muntliga delproven i samband med ett bedörmöte där de slutligen fastställdes.

2 Ämnesprovets ramverk

Den 1 juli 2011 trädde en ny läroplan (Lgr11) med nya kursplaner i svenska och svenska som andraspråk i kraft. I dessa kursplaner framgår det tydligt vilka förmågor som eleverna ska ha utvecklat och uppnått i slutet av årskurs 3. Det innebär att från och med 2012 görs provet i enlighet med Lgr11 och de intentioner som framgår av de två kursplaner som är kopplade till denna läroplan (Skolverket 2011a).

Då utvärderingarna av ämnesprovet under åren 2009–2011 i svenska och svenska som andraspråk varit övervägande positiva har merparten av provets grundstruktur kunnat behållas (Skolverket 2010, Skolverket 2011b, Skolverket 2011c). Fortfarande gäller att det är ett ämnesprov för de båda svenskämnen med till viss del skilda bedömningsgrunder för de elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk. Likaså är det den lägsta godtagbara kunskapsnivån för en elev i årskurs 3 inom områdena tala, läsa och skriva som prövas genom provet. Vissa justeringar har naturligtvis gjorts. Sålunda har ytterligare ett delprov lagts till som belyser elevernas läsförmåga än mer i enlighet med gällande kunskapskrav. Vidare är elevernas faktaskrivande i provet anpassat för att stämma med nuvarande kursplan.

Kapitel 2 redogör för provets vidareutveckling till ett ramverk utifrån gällande kunskapskrav som kursplanerna i svenska och svenska som andraspråk anger.

2.1 Provspecifikation

På många sätt överensstämmer kunskapskraven i Lgr11 med målformuleringarna som den tidigare läroplanen (Lpo94) utgick från. För elevernas läsförmåga innebär det att eleven i slutet av årskurs 3 även fortsättningsvis ska kunna läsa bekanta och elevnära texter med flyt. Kunskapskraven enligt Lgr11 utvidgar dock elevernas godtagbara kunskaper till att också gälla användningen av lässtrategier och förmåga att kunna samtala om en text på olika sätt.

Vidare ska eleverna liksom tidigare kunna skriva med läslig handstil, använda stor bokstav, punkt och frågetecken samt stava ord som eleverna själv ofta använder. Likaså ska de kunna skriva berättande texter med en röd tråd. Elevernas ska också som tidigare kunna skriva en enkel faktatext, och i kunskapskraven preciseras denna förmåga ytterligare. Här framgår det att eleverna från någon anvisad källa ska kunna söka information, använda egna formuleringar, ämnesspecifika ord och begrepp samt kombinera sina texter med bilder. Dessutom ska eleverna kunna skriva på dator, ge enkla omdömen om sina egna och andras texter samt på ett enkelt sätt bearbeta dem.

När det gäller elevernas muntliga förmåga ska de i likhet med tidigare krav kunna ställa frågor, ge kommentarer och framföra egna åsikter. De ska även kunna berätta och beskriva vardagliga händelser samt kunna ge och ta enkla

muntliga instruktioner. I nu gällande kunskapskrav ingår det också att eleverna ska kunna uppvisa ett grundläggande ordförråd, uppmärksamma när språkliga missförstånd uppstår, kunna be om förtydliganden samt använda sig av språkliga strategier för att göra sig förstådda.

Sammantaget innebär det att ämnesprovet från och med 2012 innehåller åtta delprov: ett muntligt delprov, fyra delprov som prövar elevernas läsförmåga ur olika aspekter och tre delprov som prövar elevernas skrivförmåga. Denna fördelning är en riktlinje men kan komma att förändras över tid då inte alla delar av kunskapskraven kan provas varje år.

2.1.1 Delprov A: tala

Delprov A prövar elevers vardagliga sätt att uttrycka sig, antingen i form av ett individuellt samtal eller i ett gruppsamtal, i en lärarledd undervisningssituation.

Syftestext gällande delprov A:

- formulera sig och kommunicera i tal /... /
- anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang
- välja och använda språkliga strategier (gäller endast kursplanen i svenska som andraspråk)

Centralt innehåll gällande delprov A:

- Att lyssna och återberätta i olika samtalssituationer
- Muntliga presentationer och muntligt berättande om vardagsnära ämnen för olika mottagare. Bilder och andra hjälpmedel som kan stödja presentationer.

Kunskapskrav som provas vartannat år i delprov A:

”Eleven kan samtala om elevnära frågor och ämnen genom att ställa frågor, ge kommentarer och framföra egna åsikter.” (Kursplanen i svenska, s. 227)

”Eleven har ett grundläggande ordförråd som kan användas i samtal om elevnära frågor och ämnen. I samtalen ställer eleven frågor, ger kommentarer och framför egna åsikter.” (Kursplanen i svenska som andraspråk, s. 245)

Kunskapskrav som provas vartannat år i delprov A:

”När eleven berättar om vardagliga händelser beskriver eleven dem så att innehållet tydligt framgår. Dessutom kan eleven ge och ta enkla muntliga instruktioner.” (Kursplanen i svenska, s. 227–228)

”När eleven berättar om vardagliga händelser beskriver eleven dem så att det huvudsakliga innehållet framgår. Dessutom kan eleven ge och ta enkla muntliga instruktioner.” (Kursplanen i svenska som andraspråk, s. 245)

Kunskapskrav som inte provas i delprov A:

”Vid samtal använder eleven i huvudsak fungerande språkliga strategier för att göra sig förstådd.” (Kursplanen i svenska som andraspråk, s. 245)

2.1.2 Delproven B–E: läsa

De fyra delproven inom *läsa* belyser olika aspekter av elevers läsförmåga.

Syftestext gällande delproven B–E:

- läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften

Centralt innehåll gällande delprov B–E:

- Lässtrategier för att förstå och tolka texter samt för att anpassa läsningen efter textens form och innehåll.
- Berättande texter och poetiska texter som belyser människors upplevelser och erfarenheter.
- Beskrivande och förklarande texter, till exempel faktatexter för barn och hur deras innehåll kan organiseras.

Kunskapskrav som provas i delproven B–E:

”Eleven kan läsa bekanta och elevnära texter med flyt genom att använda lässtrategier på ett i huvudsak fungerande sätt. Genom att kommentera och återge några för eleven viktiga delar av innehållet på ett enkelt sätt visar eleven grundläggande läsförståelse. Dessutom kan eleven föra enkla resonemang om tydligt framträdande budskap i texterna och relatera detta till egna erfarenheter.” (Kursplanen i svenska och kursplanen i svenska som andraspråk, s. 227 och s. 245)

I kunskapskraven för årskurs 3 används begreppen *läsa med flyt*, *lässtrategier* och *läsförståelse* för att beskriva elevers läsförmåga. I ämnesprovet för dessa årskurser betyder *läsa med flyt* att eleverna använder ortografisk helordsläsning som avkodningsstrategi. Vidare omfattar begreppet *lässtrategier* både avkodningsstrategier och förståelsestrategier och begreppet *läsförståelse* att avkodning och förståelse följs åt.

Delproven B och C prövar elevernas förmåga att kunna läsa och förstå bekanta och elevnära texter. De texter som valts, en berättande text och en faktatext, tar hänsyn till att eleverna befinner sig i slutet av årskurs 3.

I delprov D och E återanvänds lärarens högläsningstext från den berättande texten i delprov B. Denna text har läraren läst tidigare med eleverna i samband med genomförandet av delprovet, vilket gör texten bekant för alla elever. I delprov D prövas elevernas läsflyt och grundläggande läsförståelse genom individuell högläsning. I delprov E prövas grundläggande läsförståelse i form av ett kort textsamtal med varje elev.

2.1.3 Delproven F–H: skriva

De tre delproven inom *skriva* belyser olika aspekter av elevers skrivförmåga.

Syftestext gällande delproven F–H:

- formulera sig och kommunicera i ... skrift
- anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang
- följa språkliga normer
- söka information ur någon anvisad källa

Centralt innehåll gällande delproven F–H:

- Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till deras typiska uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord och bild samspelar.
- Språkets struktur med stor och liten bokstav, punkt, frågetecken och utropstecken samt stavningsregler för vanligt förekommande ord i elevnära texter.
- Berättande texters budskap, uppbyggnad och innehåll. Hur en berättande text kan organiseras med inledning, händelseförlopp och avslutning ...
- Beskrivande och förklarande texter, till exempel faktatexter för barn och hur deras innehåll kan organiseras.
- Språkliga strategier för att minnas och lära, till exempel att skriva ned något man talat om.
- Ord och begrepp som används för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.

Kunskapskrav som prövas i delproven F–H:

”/.../ I texterna kan eleven använda stor bokstav, punkt och frågetecken samt stava ord som eleven själv ofta använder och som är vanligt förekommande i elevnära texter. De berättande texter eleven skriver har tydlig inledning, handling och avslutning. Eleven kan söka information ur någon anvisad källa och återger då grundläggande delar av informationen i enkla former av faktatexter. Texterna innehåller grundläggande ämnesspecifika ord och begrepp som används så att innehållet klart framgår.” (Kursplanen i svenska, s. 227)

”/.../ I texterna kan eleven använda stor bokstav, punkt och frågetecken samt stava ord som eleven själv ofta använder och som är vanligt förekommande i elevnära texter. De berättande texter eleven skriver har en enkel röd tråd samt i huvudsak fungerande handling. Eleven kan söka information ur någon anvisad källa och återger då grundläggande delar av informationen i enkla former av faktatexter. Faktatexterna innehåller egna formuleringar och grundläggande ämnesspecifika ord och begrepp som används så att innehållet blir begripligt.” (Kursplanen i svenska som andraspråk, s. 245)

Kunskapskrav som inte provas i delproven F–H

”Eleven kan skriva enkla texter med läslig handstil och på dator. /.../ Genom att kombinera sina texter med bilder kan eleven förtydliga och förstärka sina budskap. Dessutom kan eleven utifrån givna frågor ge enkla omdömen om sina egna och andras texter samt utifrån respons bearbeta och förtydliga sina texter på ett enkelt sätt.” (Kursplanen i svenska och kursplanen i svenska som andraspråk, s. 245)

Delprov F prövar elevernas förmåga att skriva en berättande text. Den berättande texten prövar också elevernas interpunktions- och stavningsförmåga (Delprov G). Delprov H prövar elevernas förmåga att skriva en faktatext.

2.2 Provets uppbyggnad, konstruktion och utprovning

2.2.1 Uppbyggnad

Ämnesproven i svenska och svenska som andraspråk och matematik för årskurs 3 är uppbyggt kring ett övergripande tema som varierar över åren. Inramningen till det aktuella temat görs utifrån en gemensam affisch där berättelsen om de två barnen, Nova och Troj, är återkommande inslag. Affischen kan även användas i anslutning till ett avklarat delprov då den ytterligare växer fram och färdigställs.

Proven i matematik och svenska och svenska som andraspråk för årskurs 3 ska genomföras under månaderna mars–maj. Provet i svenska och svenska som andraspråk består av åtta delprov. För eleverna gäller dock att de endast utför sex uppgifter då en och samma skrivuppgift används som underlag för två olika delprov och en läsuppgift åtföljs av ett textsamtal i direkt anslutning till elevernas individuella läsning. Varje delprov presenteras och introduceras med stöd av en noggrann lärarinstruktion för varje delprov. I lärarinformationen framgår det också att ämnesprovet inleds med delprov A, att delprov B ska genomföras före delprov D och E, att delprov B ska genomföras före delprov F/G och att delprov C ska genomföras före delprov H.

Delprov A utgår från affischen med Nova och Troj varje år. Med stöd av den provas vartannat år elevernas förmåga att enskilt kunna berätta och beskriva

vardagliga händelser samt kunna ge och ta enkla muntliga instruktioner och vartannat år om de i en grupsituation kan samtala om elevnära frågor och ämnen.

Delprov B och C består av en skönlitterär text och en faktatext som anknyter till temat. De två delproven består av 18 flervalsfrågor vardera. Hälften av frågorna i varje text rör lokalisering av information där svaret med viss omformulering kan hämtas direkt ur texten. Den andra hälften består av tolkning och/eller integrering av information där svaret finns inbyggt i textens sammanhang och där informationen måste tolkas och/eller integreras.

I delprov D och E återanvänds lärarens högläsningstext från den berättande texten i delprov B. Denna text har läraren läst tidigare med eleverna i samband med genomförandet av delprovet, vilket gör texten bekant för alla elever. I delprov D prövas elevernas läsflyt och grundläggande läsförståelse genom individuell högläsning. I delprov E prövas grundläggande läsförståelse i form av ett kort textsamtal med varje elev.

Delprov F/G och H prövar elevernas skrivförmåga på olika sätt. Delprov F prövar om eleverna kan skriva en berättelse med en inledning, handling och avslutning. Denna text används även som utgångspunkt för delprov G där elevernas interpunktions- och stavningsförmåga prövas. Slutligen prövas i delprov H om eleverna kan skriva en enkel faktatext.

Hur bedömningen av de olika delproven förhåller sig till de två kursplanerna framgår av provets bedömningsanvisningar. Här ges också ytterligare konkretiseringar av kursplanernas formuleringar.

2.2.1.1 Bedömning

Delprov A: tala. Ett bedömningsunderlag bestående av fyra aspekter ingår där kravnivån innebär att tre av fyra aspekter ska nås.

Delprov B: läsa. En bedömningsmall utifrån rätt svarsalternativ, där ett i förväg bestämt antal poäng anger kravnivån.

Delprov C: läsa. En bedömningsmall utifrån rätt svarsalternativ, där ett i förväg bestämt antal poäng anger kravnivån.

Delprov D: läsa. Ett bedömningsunderlag bestående av fyra aspekter där kravnivån innebär att alla fyra aspekter ska nås.

Delprov E: läsa. Ett bedömningsunderlag bestående av fyra aspekter där kravnivån innebär att tre av fyra aspekter ska nås.

Delprov F: skriva. Bedömningsunderlag bestående av analyser och kommenterade elevlösningar av olika kvalitet.

Delprov G: skriva. Bedömningsunderlag bestående av ett kvantitativt mått på interpunktion och stavning tillsammans med analys och kommenterade elevlösningar.

Delprov H: skriva. Bedömningsunderlag bestående av analyser och kommenterade elevlösningar av olika kvalitet.

2.2.1.2 Referensgrupper

Som nämnts tidigare använder sig provinstitutionen av olika typer av referensgrupper i konstruktionsarbetet. För ämnesprovet i årskurs 3 innebär det två olika typer av gruppkonstellationer, bedömargruppen och kravsättningsgruppen. De lärare som ingår i dessa grupper är alla aktiva som lärare och har kvalificerat sig till grupperna genom att först ha genomfört utprövningar på ett konstruktivt sätt.

De lärare som ingår i bedömargruppen följer provets framväxt vid fyra tillfällen, två gånger på våren och två gånger på hösten, varje år. I kravsättningsgruppen ingår en handfull lärare som genomgått en speciell utbildning om två dagar med fokus på textgranskning och kravsättning. Här ingår också några lärare som varit med i utprövningen av det kommande provet. Kravsättningsgruppen träffas enbart vid ett tillfälle under senhösten. Från denna grupp kan dock de lärare som utfört utprövningen det aktuella året om de så önskar övergå till bedömargruppen vilket gör att denna grupp förnyas år från år.

2.2.2 Konstruktion

Processen att ta fram ett nytt ämnesprov i svenska och svenska som andraspråk tar cirka 1,5 år. Inledningsvis bestäms ett tema i samarbete med ansvariga för ämnesprovet i matematik, PRIM-gruppen. I detta skede bestäms också utformningen av Nova och Troj-affischen. Därefter väljs, i samråd med bedömargruppen, en skönlitterär text och en faktatext som passar till det årliga temat och som även kan användas som utgångspunkt till de två skrivuppgifterna. Texterna som väljs ska, utöver att vara åldersadekvata, inte diskriminera någon grupp samt representera en jämn könsfördelning av såväl författare som illustratörer. Texterna och bilderna ska också spegla en jämn könsfördelning och ett mångkulturellt Sverige.

Under perioden januari–mars bearbetas textmaterialet bestående av *Lärarens högläsning* och *Elevens läsning*. Längden på texterna hålls så konstant som möjligt mellan åren. Det innebär att lärarens högläsning till den berättande texten innehåller cirka 250 ord, färre ord för faktatexten då denna inte återläses (se avsnitt 2.1.2) och elevens läsning ska ha en längd på 450–500 ord per text. Under samma tidsperiod provas texterna i några klasser för elevreaktioner med efterföljande bearbetning. I detta skede tas också kontakt med författare och

illustratörer för tillstånd att använda texter och bilder utifrån gjorda förändringar – här kan även nya illustrationer och ytterligare förändringar tillkomma.

Vidare konstrueras 18 flervalfrågor vardera till de två texterna, varav hälften är lokaliseringsfrågor och hälften tolknings- och integreringsfrågor. Dessa frågor diskuteras, bearbetas och förfinas sedan på ett bedörmöte i början av april.

Vid sidan av arbetet med att konstruera delproven som prövar elevernas läsförmåga utvecklas en berättande skrivuppgift och en beskrivande/förklarande skrivuppgift utifrån de två texterna. Därutöver bearbetas lärarinstruktionerna till de olika delproven och anpassas till det årliga temat. När det gäller det muntliga delprovet utvecklas underlaget till denna del i början av hösten då en skiss av affischen med Nova och Troj finns tillgänglig.

2.2.3 Utprövning

Utprövningar av läs- och skrivdelarna till ämnesprovet görs två gånger om året. Den första görs med årskurs 3-elever i maj, i anslutning till det skarpa provet. Den andra med årskurs 4-elever under september månad. Vid det första tillfället används Skolverkets databas SIRIS för ett slumpmässigt urval av utprövare. Vid det andra tillfället utnyttjas en intresseanmälan i det skarpa provets lärarenkät som utgångspunkt för att hitta utprövare. Sammantaget ingår cirka 1000 elever årligen i de två utprövningarna.

Vid utprövningarna tilldelas lärarna antingen den berättande texten med tillhörande flervalfrågor samt en anknytande skrivuppgift eller faktatexten med tillhörande flervalfrågor samt anknytande skrivuppgift. I utprövningsmaterialet ingår också skrivna instruktioner till uppgifterna, en sammanställningsblankett där bland annat både elevernas poängsummor på provtexten och utprövnings-texten framgår, en blankett från målsmän med tillstånd att få använda elevtexterna som exempel i bedömningsanvisningarna samt en lärarenkät kring utprövningsmaterialet. Utprövningar för provets muntliga delar följer ett något annorlunda mönster. Här sker utprövningarna med stöd av kvalitativa observationer under hösten där cirka 4–5 klasser ingår.

2.2.3.1 Muntligt prov

Under tiden september–oktober pågår utprövningen av det muntliga delprovet. För detta delprov gäller att vartannat år är det en individuell muntlig uppgift och vartannat år en gruppuppgift. Gemensamt för den muntliga uppgiften är att den utgår från affischen som knyter an till det årliga temat där barnen Nova och Troj är ett återkommande inslag. I samband med utprövningarna sker samtal med de lärare och elever som engagerats vilket leder till justeringar av uppgiften, lärarinstruktionen samt affischens utformning. Under denna tid diskuteras även det muntliga delprovets framväxt och utformning med bedömargruppen.

2.2.3.2 Läsproven

Mellan juni och augusti bearbetas utprovningmaterialet för de två texter som inkommit från den första utprovningen. I detta material finns dels uppgifter om elevernas resultat på det ordinarie läsprovet, dels elevernas resultat på utprovningstexten. Åsikter om provets utformning, tillhörande lärarinstruktioner och bedörmaterial kommer institutionen till godo genom den lärarenkät som de deltagande lärarna uppmanas att fylla i. Här framkommer många synpunkter på provet både i detalj och som helhet. Dessa åsikter ger mycket viktig information inför det fortsatta arbetet med utprovningen av provet. Resultaten registreras och studeras sedan noga statistiskt, och de ifyllda lärarenkäterna med lärarsynpunkter analyseras. Möjlighet finns då att upptäcka svagheter i frågekonstruktionerna och frågeformuleringarna. I detta skede diskuteras även om illustrationerna till texterna har fungerat som det var tänkt. Återigen bearbetas text och frågekonstruktion i linje med vad utprovningen under våren visat. Det är nu som provet får sin näst intill slutgiltiga utformning. Samtidigt utvecklas och prövas i mindre skala frågeställningar till det delprov som prövar grundläggande läsförståelse utifrån ett textsamtal.

I början av september görs som tidigare nämnts en andra utprovning på samma sätt som under våren. Resultaten av den andra utprovningen diskuteras på ett bedörmöte i början av oktober månad. Om utprovningen inte visar några oklarheter kan bedömargruppen enas om texternas slutgiltiga utformning, och provet fastställs. Arbetet fortsätter sedan med bearbetning och layoutarbete kring texterna under oktober och november månad. I november månad träffas slutligen kravsättningsgruppen för en avslutande diskussion om vilken poängsumma som ska utgöra kravnivåerna för de två läsprov som innehåller flervalfrågor.

2.2.3.3 Skrivproven

I första hand utnyttjas elevernas skrivuppgifter från årkurs 3. Från dessa väljs cirka 20 berättande texter och 20 beskrivande/förklarande texter ut, förutsatt att tillstånd från målsman getts. Vid denna tidpunkt sker också samarbete med NC kring de texter som är skrivna av elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk.

I början av oktober görs en mer ingående analys av de utvalda elevtexterna i samråd med bedömargruppen. Vid detta tillfälle avgörs vilka 6 berättande och 6 beskrivande/förklarande elevtexter som ska ingå i provets bedömningsanvisningar. Texterna ska innehålla skilda kvaliteter och en tredjedel av dem ska utgöras av texter skrivna av elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk. Därpå skrivs detaljerade analyser och kommentarer i relation till de uppsatta kravnivåerna för respektive delprov. Innan analyserna antar sin slutgiltiga form bearbetas de ytterligare vid ett bedömargruppsmöte i början av november.

2.3 Reliabilitet och validitet

2.3.1 Reliabilitet

För att pröva elevernas läsförståelse från så många olika infallsvinklar som möjligt är läsproven från och med 2012 uppdelade i en kvantitativ del och en kvalitativ del. Den kvantitativa delen provas genom två delprov: en berättande text och en faktatext. Här får eleven visa sin läsförståelse genom att svara på ett antal flervalsfrågor som bedöms utifrån givna bedömningsmallar, vilket möjliggör kvantitativa statistiska beräkningar. Den kvalitativa delen provas även den genom två delprov. I dessa två läsprov får eleven visa prov på läsflyt, textsamtal och grundläggande läsförståelse vid ett enskilt tillfälle tillsammans med en lärare. Här fokuseras således lärarens kvalitativa bedömning, men med stöd av givna bedömningsunderlag.

Då Skolverket understryker vikten av att provet ska bidra till en så likvärdig bedömning som möjligt är det väsentligt att de texter som eleverna ställs inför kan sägas hålla en jämn standard, när det gäller svårighet och poängsättning över tid. Mot den bakgrunden genomfördes en fördjupad studie av de lästexter som ingått i ämnesproven under åren 2009–2012 och då speciellt hur de olika texternas svårighetsgrad förhåller sig till varandra (Wiberg 2013). Sålunda har ett antal klasser som gjorde det nationella provet i svenska och svenska som andraspråk under våren 2011, även utfört en utprövning av antingen den berättande texten eller faktatexten för år 2012. Utprövningen gjordes i nära anslutning till provperioden. Därefter genomförde samma elever under tidig höst i årskurs 4 ytterligare två läsprov, men då för åren 2009–2010. Det innebär att samma elever har gjort fyra olika provtexter inom två olika genrer, med till viss del skilda kravgränser, vilket har möjliggjort en jämförelse av texternas svårighetsgrad över tid. Studien har även belyst hur elevresultatet ser ut kring de satta kravnivåerna och huruvida beslutet att höja alternativt sänka kravnivån för att jämställa de olika texternas svårighetsgrad med varandra har fungerat.

Resultatet visar att metoden att höja alternativt sänka kravnivån någon poäng för att jämställa de olika texterna mot varandra har fungerat bra då de antal elever som klarade de olika kravnivåerna var relativt konstanta under åren. Slutsatsen som går att dra av studien är att de texter som ingick i läsproven under åren 2009–2012 uppfyller kravet på likvärdighet över tid, samt att instrumentet att justera texternas svårighetsgrad med hjälp av att höja respektive sänka kravnivån med en poäng har fungerat väl (Wiberg 2013).

Studien *Kravsättning av läsproven i årskurs 3* (Wiberg 2013) utgör därmed ett riktmärke för läsproven i form av en given poängsumma som kan justeras med någon poäng uppåt eller neråt beroende på texternas svårighetsgrad. I enlighet med samma studie används även samtidig kalibrering som metod vid kravsättningen av dessa texter. Det innebär att elevernas resultat på det skarpa provets text och på utprövningstexten alltid anges. Därefter bearbetas alla data

statistiskt varvid de skilda resultaten för de olika åren jämförs och analyseras ur olika aspekter, vilket stärker provets stabilitet över tid.

Vid sidan om den samtidiga kalibreringen utgör bedömarreliabiliteten en viktig faktor för kravsättningen av läsproven. Innan arbetet med att besluta poänggränserna för de aktuella texterna, har en kravsättningsgrupp bestående av särskilt utvalda lärare fått ta del av innevarande års texter samt texterna för nästkommande år. Under dessa möten diskuteras de olika texterna ingående tillsammans med flervalfrågornas svårighetsgrad och formuleringar. Därefter görs en individuell lärarskattning av flervalfrågornas svårighetsgrad genom att lärarna tänker sig tio elever som precis når kravnivån och sedan tar ställning till hur många av dem som kommer klara de olika flervalfrågorna. Lärarnas skattningar bearbetas sedan statistiskt.

När alla faktorer vägts samman och de statistiska underlagen noga övervägts kan beslut tas om vilken poäng som ska gälla som kravnivå för det aktuella provet. Sammantaget innebär det att tre olika datakällor, statistik från utprövningar, lärarenkäter samt kravgruppens ställningstaganden, vägs ihop innan kravnivåerna på lästexterna sätts.

Tillförlitligheten kring de två läsprov som provas utifrån en kvalitativ lärarbedömning har gjorts i mindre skala. För det ena läsprovet finns elevuppläsningar på Skolverkets digitala portal med tillhörande analyser som motsvarar de olika aspekterna som ska bedömas, vilket stärker reliabiliteten för detta delprov. Vid sidan av det framhålls i bedömningsanvisningarna fördelarna med att spela in elevernas högläsning och textsamtal så att en sambedömning med andra lärare ska kunna möjliggöras.

Skrivproven består både av kvantitativ och kvalitativa bedömningar. Bedömarreliabiliteten här har formen av utvalda autentiska elevtexter från utprövningarna med olika kvaliteter som först granskas och analyseras i bedömargruppen, för att sedan ingå som modelltexter i bedömningsanvisningarna för det aktuella provet. Dessutom stärks reliabiliteten genom att elevernas stavnings- och interpunktionsförmåga anges med stöd av kvantitativa mått. Detta gäller också delar av skrivprovet som prövar elevernas förmåga att skriva enkla faktatexter. Därutöver framhålls fördelarna med sambedömning med andra lärare för en så likvärdig bedömning som möjligt ska kunna uppnås.

När det gäller det muntliga delprovet provas det med stöd av en kvalitativ lärarbedömning. Här framhålls också att inspelningar av eleverna kan möjliggöra att en sambedömning av elevprestationerna lärare emellan kan göras. För alla delprov gäller att instruktioner och uppgifter har kunnat hållas i stort sett konstanta under åren samt att den årliga SCB-statistiken över elevresultaten har uppvisat ett likartat mönster över tid, vilket stärker provets tillförlitlighet i sin helhet.

2.3.2 Validitet

Som tidigare nämnts togs ett beslut 2008 att nationellt prov i svenska och svenska som andraspråk ska vara ett och samma prov, med till viss del skilda bedömningsgrunder. Provet är därför gemensamt för de två ämnena. Däremot finns det vissa skillnader i bedömningsanvisningarna eftersom kursplanerna skiljer sig åt på vissa punkter. Det är därmed viktigt att det tydligt framgår vilken kursplan den enskilda eleven följer.

Provperioden för ämnesprovet i årskurs 3 pågår under två månaders tid. I de lägre årskurserna behöver de tre grundförmågorna tala, läsa och skriva provas vid fler och kortare provtillfällen eftersom elever i årskurs 3 av naturliga skäl inte har samma uthållighet som äldre elever. För omfattande delprov, vad gäller både tid och innehåll, skulle kunna påverka elevens resultat negativt och spegla elevens faktiska förmåga på ett felaktigt sätt. En annan viktig utgångspunkt är att provkonstruktionen ska vara utformad så att provet så långt det är möjligt kan vara en del av den ordinarie undervisningen.

För att säkerställa provets validitet använder sig provinstitutionen av omfattande utprövningar i skolor runt om i landet. Detta finns utförligt beskrivet i tidigare avsnitt i detta ramverk. För att få ytterligare information om hur det skarpa provet har mottagits och använts ute på skolorna ombeds också samtliga lärare som genomfört provet att fylla i en webbaserad enkät om provet i sin helhet. Enkätsvaren sammanställs och publiceras på provinstitutionens webbplats, och i största möjliga mån besvarar provkonstruktörerna de frågor och funderingar som lärare framför i enkäterna. Enkätsvaren jämförs mellan åren och provinstitutionen har då möjlighet att fånga upp tendenser och önskingar från lärare ute på fältet. Informationen används till exempel för att ytterligare förtydliga och förbättra såväl instruktionerna kring provets upplägg och genomförande som bedömningsanvisningarna. Det förbättringsarbetet är ett exempel på det Bachman (2005) beskriver som att samla bevis och uppbackning runt provuppgifterna i validitetsarbetet.

Provinstitutionen gör också insamlingar av elevlösningar. Varje år registreras och arkiveras cirka 500 elevlösningar från det skarpa provet i årskurs 3. Dessa utgör forskningsmaterial för såväl studenter som forskare och i viss mån även för provkonstruktörerna, och forskningsresultaten beaktas i den framtida provkonstruktionen.

Kunskapskraven i årskurs 3 framhäver att elevernas muntlighet ska kunna knytas till vardagliga och elevnära situationer. Det muntliga delprovet för årskursen provas i en undervisningssituation med anknytning till det aktuella temat för året tillsammans med de två barnen Nova och Troj som återfinns på den gemensamma affischen. Stöd för att det muntliga delprovet prövar det som är tänkt att provas ges bland annat av Liberg (2003) som menar att eleverna i de tidiga skolåren mer och mer förs in i en offentlig samtalskultur. Följaktligen

måste barnet vid skolstarten anpassa sig till rådande konventioner i skolkontexten både muntligt och skriftligt (Meek 1991).

För att pröva elevernas läsförmåga med god validitet har det internationella provet PIRLS med sin forskningsbas i bland annat receptionsforskningen utgjort en utgångspunkt (se t.ex. Langer 2005). Studien *Med fokus på läsande* (Skolverket 2012a) stärker denna bild då studien visar att det finns stora likheter mellan läsproven i årskurs 3 och PIRLS-testet. En annan utgångspunkt har Skolverkets bedömningsstöd *Nya Språket lyfter!* (Skolverket 2012b) varit där Avstämning C samspelar med kunskapskraven för årskurs 3. Därutöver läggs stor vikt vid lärar- och elevkommentarer runt lästexternas innehåll i relation till kunskapskravens skrivningar om att texterna i årskurs 3 ska vara bekanta och elevnära.

För en säkrare validering har även kunskapskravets terminologi när det gäller elevernas läsförmåga preciserats. Begreppet *läsa med flyt* innefattar i läsproven att eleverna använder ortografisk helordsläsning som avkodningsstrategi. Begreppet *lässtrategier* inbegriper både avkodningsstrategier och förståelsestrategier och begreppet *läsförståelse* att avkodning och förståelse följs åt.

Elevernas skrivförmåga prövas utifrån kunskapskravens skrivningar där det framgår att eleverna ska kunna skriva enkla texter med olika innehåll i slutet av årskurs 3. Där framgår också att eleverna ska kunna stava, för eleven, vanligt förekommande ord samt kunna använda stor bokstav, punkt och frågetecken i sina texter. Valideringen av skrivproven tar fasta på den forskning som framhäver vikten av att låta elever få utveckla fler texttyper än den berättande texten redan i tidiga skolår (se t.ex. Gibbons 2006, Smidt 2009, Liberg 2010). Det gör att skrivproven dels prövar elevernas förmåga att kunna skriva berättande texter, dels enkla faktatexter.

Vidare visar forskningen att skriften ställer andra krav på eleverna än det direkta talet (Ledin 1998). Ledin menar att yngre skolelever fortfarande har svårt att urskilja en syntaktisk enhet, vilket gör att barn i dessa åldrar emellanåt använder interpunktion för att markera en avgränsad episod i en berättelse. Den satta kravnivån för det delprov som prövar elevernas förmåga till interpunktion har tagit hänsyn till detta förhållande. Likaså har skrivningarna i kunskapskraven att eleverna ska kunna stava, för eleven, vanligt förekommande ord varit vägledande för kravsättningen av samma delprov.

3 Utvärdering av ämnesprovet 2012–2014

Från och med 2012 görs ämnesprovet i årskurs 3 i svenska och svenska som andraspråk i enlighet med Lgr11 och de intentioner som framgår av de två kursplaner som är kopplade till denna läroplan. Då provet så långt som möjligt ska kunna sägas vara likvärdigt över tid är det värdefullt att utifrån gällande styrdokument dokumentera vilka likheter och olikheter som framkommit ur några på varandra närliggande prov.

Kapitel 3 utvärderar och analyserar de lärarenkät svar och elevlösningar som inkommit till Institutionen för nordiska språk under åren 2012–2014.

3.1 Presentation av provet

Ämnesprovet för årskurs 3 inramas alltid av ett tema som också återkommer i ämnesprovet i matematik. Under åren 2012–2014 har proven kretsat kring följande teman: *Påhittighet, Om natten* och *Naturen*.

Under samma period har åtta delprov ingått i ämnesprovet: ett muntligt delprov, fyra delprov som prövar elevernas läsförmåga ur olika aspekter och tre delprov som rör elevernas skriftförmåga. För eleverna gäller dock att de endast utför sex uppgifter då en och samma skrivuppgift används som underlag för två olika delprov och en läsuppgift åtföljs av ett textsamtal i direkt anslutning till elevernas individuella läsning. Denna fördelning är en riktlinje även för kommande års ämnesprov, men kan komma att förändras då inte alla kunskapskrav prövas varje år.

Varje delprov presenteras och introduceras med stöd av en noggrann lärarinstruktion (för varje delprov). I lärarinformationen framgår det också att ämnesprovet inleds med delprov A, att delprov B ska genomföras före delprov D och E, att delprov B ska genomföras före delprov F/G och att delprov C ska genomföras före delprov H.

I ämnesprovet ingår även en frivillig del som belyser hur eleverna själva skattar sin förmåga i en självbedömning *Jag talar, läser och skriver*. Denna del har formen av olika påståenden som eleverna ska reflektera över och ta ställning till.

Tabell 1: Översikt över delproven 2012–2014.

Delprov	Beskrivning	Kunskapskrav
Delprov A: tala	Muntlig uppgift i form av ett individuellt samtal alternativt i form av ett gruppsamtal	Berätta, beskriva och instruera alternativt samtala om elevnära frågor
Delprov B: läsa	Läsuppgifter i form av ett antal flervalsfrågor till en skönlitterär text	Läsa bekanta och elevnära texter
Delprov C: läsa	Läsuppgifter i form av ett antal flervalsfrågor till en faktatext	Läsa bekanta och elevnära texter
Delprov D: läsa	Enskild högläsning av inledningstexten till Delprov B (Görs vid samma tillfälle som delprov E)	Läsa bekanta och elevnära texter med flyt
Delprov E: läsa	Enskilt samtal om inledningstexten till delprov B (Görs vid samma tillfälle som delprov E)	Samtala om lästa texter
Delprov F: skriva	Uppgift att skriva en berättande text utifrån provtemat	Skriva berättande texter med inledning, handling och avslutning
Delprov G: skriva	Interpunktions- och stavningsförmåga (Utgår från den text eleven skrivit i delprov F)	Använda stor bokstav, punkt och frågetecken samt stava, för eleven, kända ord
Delprov H: skriva	Uppgift att skriva en beskrivande alternativt förklarande text utifrån ett uppgiftsblad	Söka information ur någon anvisad källa och återge grundläggande delar

3.1.1 Lärarenkäter

Under åren 2012–2014 har 4157 lärarenkäter (se bilaga 1) inkommit till Institutionen för nordiska språk. Av de inkomna enkätsvaren undervisar nästan alla lärare i svenska, mycket färre i svenska som andraspråk. Vissa lärare undervisar både i svenska och svenska som andraspråk.

Den övervägande delen av lärarna, cirka 98 procent, anger att provet är bra eller ganska bra i sin helhet. Många tycker dock att genomförandet av provet har tagit för mycket tid från den vanliga undervisningen. Trots dessa invändningar anger majoriteten av dem att provet är lagom omfattande.

Vidare uppger majoriteten av lärarna att de allra flesta elever har varit positiva till att göra ämnesprovet. Många elever tycker till exempel att delproven har varit roliga och att de har varit lättare än vad de hade föreställt sig. Samtidigt framkommer det att en del elever har känt sig lite ”pirriga” och har tyckt att delproven har varit jobbiga att göra.

När det gäller elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk menar lärarna att de delprov som kräver en utvecklad ordförståelse är speciellt svåra för dessa elever. De anser dock att det är positivt att det ur instruktionerna framgår att läraren ska bearbeta ett antal ord och uttryck före provgenomförandet. De tycker också att det är positivt att det är tillåtet att ytterligare förklara enskilt för en elev om behov finns. Vidare uppger vissa lärare att de olika delproven sammantaget ger en bra vägledning om elevernas styrkor och svagheter.

Under flera år har provresultatet för elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk visat att det behövs mer kunskap om denna elevgrupp. Som ett första steg har därför en kvalitativ undersökning utförts där 34 elevlösningar från elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk under åren 2009–2011 analyserats (Hagberg-Persson 2013).

Det framkommer också ur lärarenkäterna att olika typer av anpassningar har gjorts för de elever som har någon form av funktionsnedsättning. En vanlig anpassning kan vara att eleverna har möjlighet att göra delproven enskilt eller i liten grupp, ofta hos en speciallärare eller specialpedagog. En annan anpassning kan vara att eleverna får mer tid till sitt förfogande, alternativt att delproven delas upp i mindre delar med pauser emellan. Många lärare uppger att med denna typ av anpassningar har det fungerat bra för deras elever.

Några lärare menar dock att vissa elever har upplevt att delproven är jobbiga och har känt sig stressade trots att anpassningar har gjorts. Andra lärare ifrågasätter provets olika delar som de anser vara för svåra att genomföra med de elever som har olika typer av funktionsnedsättningar. Här är det viktigt att påpeka att rektor kan bestämma att en elev kan undantas från att göra hela provet eller delar av provet om särskilda skäl föreligger.

3.1.2 Elevlösningar

För att kunna följa upp och utvärdera provet över tid uppmanas lärare till elever födda ett visst datum i några månader under året att dels skicka in elevlösningar, dels ifyllda bedömningsunderlag och kunskapsprofiler. Under åren 2012–2014 har sammanlagt 1464 insamlade elevlösningar registrerats i provgruppens arkiv. Av dessa är det 209 stycken som följer kursplanen i svenska som andraspråk.

Vid en jämförelse mellan institutionens insamlade elevlösningar och resultatinsamlingen på nationell nivå (SCB-statistiken) visar resultaten en slående likhet. Sammantaget har eleverna lättast att nå kravnivån för det muntliga delprovet tillsammans med det delprov som prövar elevernas förmåga att föra ett textsamtal. Vidare är de delprov som prövar elevernas läsförmåga lättare att nå kravnivån för än de delprov som prövar elevernas skrivförmåga. Svårast för eleverna är det att skriva en enkel faktatext.

Även de insamlade elevlösningarna för de elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk visar likartade resultat som SCB-statistiken. Dessa elever har överlag större svårigheter att nå kravnivåerna för de olika delproven

jämfört med de elever som följer kursplanen i svenska. I övrigt gäller i stort sett samma mönster, det vill säga delproven som innehåller muntliga inslag är lättare att nå kravnivån för än övriga delprov samt att läsproven, förutom faktatexten, är lättare att nå kravnivån för än skrivproven.

3.2 Utvärdering av delprov A: tala

Kunskapskraven i årskurs 3 framhäver att elevernas muntlighet ska kunna knytas till vardagliga och elevnära situationer. Det muntliga delprovet för årskursen prövas i en undervisningssituation med anknytning till det aktuella temat för året tillsammans med de två barnen Nova och Troj som återfinns på den gemensamma affischen. I samband med delprovet ska läraren observera eleverna med stöd av ett bedömningsunderlag som ingår i provmaterialet.

Det framkommer ur lärarenkäterna att delprov A är ett lätt delprov som eleverna oftast klarar utan några större problem. Lärarnas skattning av detta delprov stämmer väl överens med de registrerade elevlösningarna som inkommit till institutionen. Dessa visar att det stora flertalet elever når kravnivån för delprovet. En viss skillnad mellan åren kan dock noteras. Skillnaden beror förmodligen på beslutet att vartannat år pröva elevernas muntlighet med stöd av en individuell uppgift och vartannat år med stöd av en gruppuppgift. I detta fall innebär det att elevernas muntlighet prövades 2012 och 2014 utifrån en individuell uppgift och 2013 utifrån en smågruppsaktivitet. Det lägre resultatet 2013 antyder därmed att det är något svårare för eleverna i årskurs 3 att nå den muntliga kravnivån i en gruppsituation jämfört med kravnivån i en individuell situation. Detta stärks av att den nationella resultatinsamlingen som uppvisar ett likartat mönster.

Liksom tidigare berörs även organisationen kring delprov A i lärarenkäterna 2012–2014. Här tycker lärarna att det muntliga delprovet är tidskrävande att genomföra och att det är svårt att hinna med att observera alla elever under provets genomförande.

3.3 Utvärdering av delprov B, C, D och E: läsförmåga

Under åren 2012–2014 har elevernas läsförmåga prövats ur olika aspekter med stöd av fyra skilda delprov. I delprov B prövas elevernas förmåga att kunna läsa och förstå en skönlitterär text. I delprov C är det en faktatext som eleverna ska kunna inhämta kunskaper från. Både delprov B och C består av ett antal flervalfrågor, där ett i förväg bestämt antal poäng anger kravnivån för resultatet på delprovet.

För delprov D och E gäller att eleverna enskilt tillsammans med en lärare ska kunna visa grundläggande läsförståelse. I delprov D läser eleverna inledningen till den skönlitterära texten där förmågan att läsa med flyt fokuseras, medan

delprov E fokuserar om eleverna kan föra enkla resonemang om den upplästa texten och relatera denna till egna erfarenheter. Till dessa två delprov ingår ett bedömningsunderlag där ett antal aspekter ska vara uppfyllda för de olika kravnivåerna (se bilaga 2).

Sammanställningen av de elevlösningar som följer kursplanen i svenska visar att kravnivåerna för alla fyra delprov nås i hög utsträckning. Över 90 procent av eleverna som följer kursplanen i svenska når de uppställda kraven för de olika delproven. Elevprestationerna skiljer sig endast marginellt åt med några procents avvikelse åt båda håll. Vid en närmare granskning kan man ändå notera en viss skillnad mellan delprovsresultaten. Eleverna har lättare att utföra ett textsamtal av den berättande texten än att läsa med flyt och förstå den. Vidare har de lättare att läsa en berättande text jämfört med en faktatext, vilket också gäller för SCB-statistiken på nationell nivå.

Svaren i lärarenkäten mellan åren är även samstämmiga. Över 90 procent av lärarna tycker att de fyra delprov som prövar elevernas läsförmåga är bra eller ganska bra, lagom svåra och att de stämmer väl överens med kunskapskravet i slutet av årskurs 3.

Sammantaget ger de fyra delproven en sammansatt bild av elevernas läsförmåga i relation till de kunskapskrav för årskurs 3 som kursplanerna i svenska och svenska som andraspråk anger. För att ytterligare öka kunskaperna om hur de fyra delproven samvarierar har en fördjupad studie gjorts av dessa delprov (se kapitel 4 i denna volym).

3.4 Utvärdering av delprov F, G och H: skrivförmåga

Elevernas skrivförmåga har prövats med stöd av tre olika delprov utifrån två skrivuppgifter 2012–2014. Den ena uppgiften är en berättande text och den andra är en beskrivande text. Den berättande skrivuppgiften prövar dock två olika delar av kunskapskraven i en och samma skrivuppgift: kunna skriva en berättelse med en inledning, handling och avslutning (delprov F) samt kunna stava ett antal ord och kunna använda sig av stor bokstav och punkt (delprov G). Delprov H prövar om eleverna med hjälp av två bilder och stödord kan återge en enkel faktatext där ämnesspecifika ord och begrepp används.

Utgångspunkterna för bedömningen av elevernas skrivande är något som berörs år från år i lärarenkätena. En återkommande fråga när det gäller den berättande texten är i vilken grad innehållet i texten ska förhålla sig till temat för skrivuppgiften. Av denna anledning har bedömningsanvisningarna till 2014 års prov förtydligats och från och med detta år poängteras att texterna ska bedömas generöst vad gäller skrivuppgiftens tema. Skrivningen har mottagits väl då färre enkäter berör problematiken kring det tematiska innehållet. Vid sidan om det kan man konstatera att över 90 procent av lärarna uppger att den berättande skrivuppgiften i 2014 års prov är bra eller ganska bra, samt har en lagom

svårighetsgrad, vilket är något högre skattning än 2012 och 2013. Trots de svårigheter som lärarna framhållit tidigare år når ändå samma andel, 92 procent alla tre år, den uppsatta kravnivån för att kunna skriva en berättande text med en tydlig inledning, handling och avslut.

En annan återkommande synpunkt gäller kravnivån för delprov G. Här anser lärarna att interpunktionskravet, att korrekt kunna sätta ut stor bokstav och punkt vid tre tillfällen, är för lågt satt. Intressant i sammanhanget är att denna synpunkt har funnits med under alla år som ämnesprovet i svenska och svenska som andraspråk genomförts. En närmare analys visar dock att detta delprov, tillsammans med elevernas faktaskrivande (delprov H), har varit de delprov där kravnivåerna har varit svårast för eleverna att nå. Glädjande nog visar 2014 års registrerade elevlösningar samt SCB-statistiken för samma år att något fler elever nu når stavnings- och interpunktionskravet jämfört med tidigare år.

I lärarenkäten lyfts även problematiken runt instruktionen till delprov H fram. Flera lärare påpekar att uppmaningen till eleverna att skriva om minst 5 av de 7 stödorden, som hör till varje bild, gör att vissa elever bara skriver om 5 stödord. Problemet uppmärksammas speciellt i samband med bedömningen av dessa texter, då det i anvisningarna framgår att enbart meningar, eller delar av meningar, som är korrekta i relation till fakta ska bedömas. Det innebär att felaktiga meningar, där även stödord kan ingå, utgår. De elever som initialt endast använt 5 stödord och där inkorrekta meningar ingår riskerar därmed att inte nå den uppsatta kravnivån för delprovet. Här menar lärarna att det vore bättre om eleverna uppmanas att skriva om alla stödord, men att kravet om att minst 5 stödord ska ingå i texterna kvarstår i bedömningsanvisningarna. Inför framtida prov har vi tagit fasta på dessa kommentarer och kommer justera delprov H enligt lärarnas önskemål.

Trots den framförda kritiken menar ändå den breda majoriteten av lärarna att även detta delprov är bra eller ganska bra i sin utformning. Eftersom faktaskrivande är det delprov som eleverna har svårast för, vilket även resultatredovisningen på nationell nivå visar, är det mycket viktigt att fortsätta föra en förutsättningslös diskussion om hur detta delprov skulle kunna vidareutvecklas framöver.

4 En fördjupad studie av de delprov som prövar elevers läsförmåga

De fyra delprov som prövar läsförmåga belyser olika aspekter av elevers läsning så som de är uttryckta i kunskapskraven för årskurs 3. Som tidigare nämnts prövar delproven B och C elevernas förmåga att kunna läsa och förstå bekanta och elevnära texter. De texter som valts, en berättande text och en faktatext, tar hänsyn till att eleverna befinner sig i slutet av årskurs 3.

I delprov D och E återanvänds lärarens högläsningstext från den berättande texten i delprov B. Denna text har läraren läst tidigare med eleverna i samband med genomförandet av delprovet, vilket gör texten bekant för alla elever. I delprov D prövas elevernas läsflyt och grundläggande läsförståelse genom individuell högläsning. I delprov E prövas grundläggande läsförståelse i form av ett kort textsamtal med varje elev.

Kapitel 4 redogör för en fördjupad studie vars syfte är att undersöka ett antal elevlösningar där kravnivån inte är uppnådd på ett eller flera delprov som prövar elevers läsförmåga.

4.1 Material, metod och databearbetning

Varje år begär provgruppen i Uppsala kopior av bedömda elevlösningar från elever födda ett visst datum under några utvalda månader för uppföljning och forskning. Underlaget för studien består av bedömda inskickade elevlösningar från ämnesprovet i årskurs 3 under åren 2012–2014. Då syftet med studien är att fördjupa kunskaperna om resultaten runt kravnivåerna ingår endast de elevlösningar där eleverna inte har nått kravnivån på något/några av de delprov som prövar elevernas läsförmåga, det vill säga delprov B–E.

De utvalda elevlösningarna har undersökts på flera sätt. En utgångspunkt har varit att kartlägga elevernas delprovsresultat och jämföra dessa med varandra. En annan faktor har varit att studera hur de olika delproven förhåller sig till de uppsatta kunskapskraven för elevers läsförmåga i slutet av årskurs 3.

Databearbetningen av materialet har gjorts i flera steg. I ett första steg har elevernas kön identifierats samt vilket år provet är utfört, därefter har varje elevlösning fått en kod. I nästa steg har en sammanställning gjorts om eleven har nått, respektive inte har nått kravnivån, för de olika delproven. I samma sammanställning framgår också elevernas uppnådda poäng för delprov B–C. Här framgår även att poängsumman är indelad i tre olika intervaller för att ytterligare förfina elevernas resultat. Intervall 1 utgör poängsumman 0–10 poäng, intervall 2 summan 11–15 poäng och intervall 3 summan 16–18 poäng. För att nå kravnivån för delprov B och C krävs minst 13 poäng på vardera delprov. Det gör intervallet 11–15 poäng speciellt intressant att studera närmare (Wiberg 2013).

För att få en helhetsbild av elevernas resultat på de olika delproven har två översiktstabeller per läsår för delproven B–D skapats, det vill säga sex tabeller totalt. Dessa tabeller utgår från delprov D med en tabell för varje år där eleverna når kravnivån och en tabell för varje år där det framgår att eleverna inte når kravnivån. I den senare sammanställningen redovisas även vilken/vilka av de fyra aspekter som kravnivån anger som eleverna når alternativt inte når. De fyra aspekterna rör elevernas förmåga att kunna läsa med flyt, kunna korrigera sig själv vid läsning, kunna stanna upp och ljuda vid behov samt kunna återge huvuddragen i den lästa texten (se bilaga 2).

När det gäller delprov E används en översiktstabell för alla tre år då det är få elever som inte når kravnivån för delprovet. Kravnivån för detta delprov anger att tre av fyra aspekter ska vara uppfyllda. Aspekterna rör elevernas förmåga att muntligt kommentera och föra enkla resonemang om en läst text samt kunna relatera den lästa texten till egna erfarenheter (se bilaga 2).

4.2 Resultat

I den fördjupade studien ingår 168 elevlösningar, vilket är drygt 11 procent av det totala antalet elevlösningar som inkommit till institutionen under åren 2012–2014.

4.2.1 Delprovsresultat 2012

Totalt registrerades 428 elevlösningar 2012. Av dessa är det 43 elevlösningar som inte når kravnivån för ett eller flera delprov som prövar läsförmåga.

Tabell 2. Delprov B–D 2012

Nr:Kön	Sv/Sva	Delprov B N/EN/Poäng	Intervall 1–3	Delprov C N/EN/Poäng	Intervall 1–3	Delprov D N/EN
36:P	Sva	EN/12	2	N/16	3	N
101:P	Sva	N/14	2	N/13	2	N
121:P	Sv	N/15	2	EN/9	1	N
133:F	–	N/15	2	EN/7	1	N
142:P	Sva	EN/5	1	EN/2	1	N
143:F	Sv	N/16	3	EN/10	1	N
151:F	–	N/17	3	EN/11	2	N
179:F	Sva	EN/12	2	EN/X	–	N
206:P	–	EN/11	2	N/16	3	N
249:P	–	N/16	3	EN/12	2	N

266:P	–	N/16	3	EN/11	2	N
299:P	Sva	N/16	3	EN/12	2	N
342:F	Sv	N/18	3	N/18	3	N
348:F	Sv	N/17	3	EN/12	2	N
356:P	Sv	N/16	3	EN/12	2	N
367:P	Sv	N/16	3	EN/4	1	N
391:P	–	EN/9	1	EN/3	1	N
405:P	Sv	N/18	3	EN/12	2	N
422:F	–	EN/12	2	N/13	2	N

P = Pojke, F = Flicka, Sv = följer kursplanen i svenska, Sva = Följer kursplanen i svenska som andraspråk, Intervall = poängsumman indelad i tre intervaller: 1 = 0–10 poäng, 2 = 11–15 poäng samt 3 = 16–18 poäng, N = Nått kravnivån, EN = Ej nått kravnivån, X = Eleven har fått texten/delar av texten uppläst, – = ingen uppgift

Tabell 2 visar att 19 elever når kravnivån för delprov D, det vill säga förmåga att kunna läsa med flyt och visa grundläggande läsförståelse. Det framkommer också ur tabellen att av dessa elever har 2 även nått kravnivåerna för delprov B och C, det vill säga läsning av en berättande text och en faktatext. Däremot har samma elever inte nått kravnivån för delprov E (se tabell 8). Vidare når 13 elever kravnivån för både delprov B och D och 5 elever når den för både delprov C och D. Utöver det når 6 elever inte kravnivån för delprov B och 14 elever inte kravnivån för delprov C, däremot når dessa elever kravnivån för delprov D. 3 elever når varken kravnivåerna för delprov B eller C, men gör det för delprov D.

När det gäller delprov B och C varierar de uppsatta intervallerna för elevernas poängsummor. Färre elever befinner sig inom spannet för det lägsta intervallet i delprov B än i delprov C och fler elever befinner sig inom spannet för det högsta intervallet i delprov B än för delprov C. Vid en närmare analys av de elever som befinner sig inom området för intervall 2, det vill säga 11–15 poäng, kan man konstatera att ett fåtal av dem når precis kravnivån om 13 poäng. Samtidigt är det fler elever som når 12 poäng, vilket endast är 1 poäng under kravnivån.

Sammantaget visar tabell 2 att eleverna har lättare att nå kravnivån för delprov B (berättande text) och delprov D (läsflyt och grundläggande läsförståelse) än för delprov C (faktatext) och delprov D (läsflyt och grundläggande läsförståelse). Man kan dock konstatera att det är ett antal elever som befinner sig strax under kravnivån, speciellt för delprov C.

Tabell 3. Delprov B–D 2012

Nr:Kön	Sv/ Sva	Delprov B N/EN/ Poäng	Inter- vall 1–3	Delprov C N/EN/ Poäng	Inter- vall 1–3	Delprov D Aspekt 1	Delprov D Aspekt 2	Delprov D Aspekt 3	Delprov D Aspekt 4
33:F	Sv	N/17	3	N/16	3	Ja	Nej	Ja	Ja
55:F	Sv	N/18	3	N/18	3	Ja	Nej	Ja	Ja
80:P	Sv	N/17	3	N/15	2	Nej	Nej	Ja	Ja
108:F*	–	EN/11	2	EN/8	1	Nej	Ja	Ja	Ja
148:F	Sv	N/16	3	N/18	3	Nej	Ja	Ja	Ja
174:P	Sva	N/18	3	N/17	3	Nej	Ja	Ja	Ja
175:P*	Sv	EN/12	2	EN/12	2	Nej	Nej	Nej	Nej
190:F	Sva	N/13	2	EN/9	1	Nej	Nej	Nej	Nej
221:P	Sv	EN/4	1	EN/4	1	Nej	Nej	Nej	Ja
237:P	Sva	EN/12	2	N/15	2	Nej	Nej	Nej	Nej
245:P*	–	EN/9	1	EN/X	–	Nej	Nej	Ja	Nej
267:F*	Sva	EN/11	2	EN/7	1	Nej	Nej	Nej	Nej
281:P	Sva	N/18	3	N/18	3	Ja	Ja	Ja	Nej
296:P	Sva	N/17	3	EN/10	1	Ja	Ja	Ja	Nej
301:F	Sv	N/13	2	N/16	3	–	–	–	–
318:P	–	EN/11	2	N/13	2	Nej	Ja	Ja	Ja
329:F	Sva	N/18	3	N/18	3	Nej	Ja	Ja	Ja
341:F	Sv	EN/11	2	EN/X	–	Nej	Ja	Nej	Ja
351:P	Sva	EN/X	–	EN/X	–	Nej	Nej	Nej	Nej
353:P	–	N/15	2	EN/8	1	Nej	Nej	Ja	Ja
359:P	Sv	N/16	3	N/15	2	Nej	Nej	Ja	Ja
371:F	Sva	N/13	2	N/15	2	Nej	Nej	Nej	Ja
376:P	–	EN/X	–	EN/X	–	Nej	Nej	Nej	Nej
416:P	–	EN/12	2	EN/X	–	Nej	–	–	–

P = Pojke, F = Flicka, Sv = följer kursplanen i svenska, Sva = Följer kursplanen i svenska som andraspråk, Intervall = poängsumman indelad i tre intervaller: 1 = 0–10 poäng, 2 = 11–15 poäng samt 3 = 16–18 poäng, N = Nått kravnivån, EN = Ej nått kravnivån, * = Eleven har EN på alla fyra delprov som prövar läsförmåga, X = Eleven har fått texten/delar av texten uppläst, – = ingen uppgift

Tabell 3 visar att 24 elever inte når kravnivån för delprov D, det vill säga förmåga att kunna läsa med flyt och visa grundläggande läsförståelse. I inget fall är alla fyra aspekter uppfyllda, vilket är kravet för detta delprov. Däremot har 9 elever uppfyllt tre av de fyra aspekterna och ytterligare 7 elever två eller en aspekt. 6 elever har inte har uppfyllt någon aspekt alls och för 2 elever är

underlaget bristfälligt ifyllt. Det framkommer även ur tabellen att 13 elever når kravnivån för delprov B, vilket inte gäller för 11 elever. För delprov C är motsvarande siffra 12. För delproven B–D gäller också att 9 elever inte når kravnivån för något av dessa delprov.

Vidare framkommer det ur tabellen att de uppsatta intervallerna för elevernas poängsummor i delprov B och C varierar på samma sätt som i tabell 2. I likhet med denna tabell befinner sig färre elever inom spannet för det lägsta intervallet i delprov B än i delprov C och fler elever befinner sig inom spannet för det högsta intervallet i delprov B än för delprov C. Vid en närmare analys av de elever som befinner sig inom området för intervall 2, det vill säga 11–15 poäng, kan man konstatera att ett fåtal av dem når precis kravnivån om 13 poäng. Det är samtidigt ett fåtal elever som når 12 poäng, vilket endast är en poäng under kravnivån.

Sammantaget visar tabell 3 att eleverna som inte når kravnivån för delprov D (läsflyt och grundläggande läsförståelse) ändå når kravnivåerna för delprov B (berättande text) och C (faktatext) i varierad utsträckning. Man kan också konstatera att 2012 är det fler elever som når kravnivån för delprov B än för delprov D, men färre som når kravnivån för delprov C än för delprov D. Dessutom är det ett fåtal elever, i första hand i delprov B, som befinner sig strax under kravnivån för detta delprov.

När det gäller de olika aspekterna som delprov D består av visar tabellen att det är fler elever som klarar aspekterna 3 och 4 jämfört med aspekterna 1 och 2. Eleverna har alltså lättare att stanna upp och ljuda vid behov samt kunna återge huvuddragen i en läst text, än att läsa med flyt och kunna korrigera sig själva vid läsning.

4.2.2 Delprovsresultat 2013

Totalt registrerades 506 elevlösningar 2013. Av dessa är det 56 elevlösningar som inte når kravnivån för ett eller flera delprov som prövar läsförmåga.

Tabell 4. Delprov B–D 2013

Nr:Kön	Sv/Sva	Delprov B N/EN/Poäng	Intervall 1–3	Delprov C N/EN/Poäng	Intervall 1–3	Delprov D N/EN
16:F	Sva	EN/12	2	N/14	2	N
44:F	Sva	EN/12	2	N/18	3	N
75:F	Sva	EN/9	1	EN/8	1	N
79:F	Sv	N/15	2	EN/9	1	N
82:F	Sv	EN/12	2	EN/9	1	N
97:F	Sva	EN/12	2	N/17	3	N
111:P	Sva	EN/12	2	N/17	3	N

113:P	Sv	EN/12	2	N/14	2	N
114:P	Sva	EN/10	1	EN/12	2	N
179:P	Sva	EN/11	2	EN/11	2	N
203:P	Sva	N/14	2	EN/10	1	N
204:F	Sva	N/14	2	EN/12	2	N
209:P	Sva	EN/9	1	EN/9	1	N
225:P	Sva	N/17	3	EN/12	2	N
232:P	Sva	N/14	2	EN/12	2	N
235:P	–	N/16	3	EN/12	2	N
266:P	Sva	N/15	2	N/14	2	N
317:P	Sv	N/18	3	EN/12	2	N
319:F	Sv	N/14	2	EN/11	2	N
349:P	Sv	EN/8	1	N/13	2	N
350:F	Sva	EN/12	2	N/14	2	N
383:F	Sv	N/14	2	EN/12	2	N
385:P	Sva	N/13	2	EN/12	2	N
425:P	–	N/16	3	EN/11	2	N
465:P	Sv	N/15	2	EN/9	1	N
468:P	Sva	EN/12	2	N/17	3	N
479:F	Sv	N/14	2	EN/11	2	N
485:P	Sv	N/16	3	EN/10	1	N

P = Pojke, F = Flicka, Sv = följer kursplanen i svenska, Sva = Följer kursplanen i svenska som andraspråk, Intervall = poängsumman indelad i tre intervaller: 1 = 0–10 poäng, 2 = 11–15 poäng samt 3 = 16–18 poäng, N = Nått kravnivån, EN = Ej nått kravnivån, * = Eleven har EN på alla fyra delprov som prövar läsförmåga, X = Eleven har fått texten/delar av texten uppläst, – = ingen uppgift

Tabell 4 visar att 28 elever når kravnivån för delprov D, det vill säga förmåga att kunna läsa med flyt och visa grundläggande läsförståelse. Det framkommer också ur tabellen att av dessa elever har en av dem även nått kravnivåerna för delprov B och C, det vill säga läsning av en berättande text och en faktatext. Däremot har denna elev inte nått kravnivån för delprov E (se tabell 8). Vidare når 15 elever kravnivån för både delprov B och D och 9 elever för både delprov C och D. Utöver det når 13 elever inte kravnivån för delprov B och 19 elever inte kravnivån för delprov C, däremot når dessa elever kravnivån för delprov D.

När det gäller delprov B och C varierar de uppsatta intervallerna för elevernas poängsummor. Färre elever befinner sig inom spannet för det lägsta intervallet i delprov B än i delprov C och fler elever befinner sig inom spannet för det högsta intervallet i delprov B än för delprov C. Vid en närmare analys av de elever som befinner sig inom området för intervall 2, det vill säga 11–15 poäng, kan man

konstatera att ett fåtal av dem når precis kravnivån om 13 poäng. Samtidigt är det flera elever som når en poängsumma om 12 poäng, vilket endast är 1 poäng under kravnivån.

Sammantaget visar tabell 4 att eleverna har lättare att nå kravnivån för delprov B (berättande text) och delprov D (läsflyt och grundläggande läsförståelse) än för delprov C (faktatext) och delprov D (läsflyt och grundläggande läsförståelse). Man också konstatera att det är ett antal elever som befinner sig strax under kravnivån för de båda delproven.

Tabell 5. Delprov B–D 2013

Nr:Kön	Sv/ sva	Delprov B N/EN/ Poäng	Inter- vall 1 – 3	Delprov C N/EN/ Poäng	Inter- vall 1 - 3	Delprov D Aspekt 1	Delprov D Aspekt 2	Delprov D Aspekt 3	Delprov D Aspekt 4
7:F	Sv	N/17	3	N/16	3	Talsvårig	heter	(r-ljud)	–
11:P	Sva	N/18	3	N/18	3	Nej	Nej	Ja	Ja
25:F	Sva	EN/10	1	EN/8	1	Nej	Nej	Nej	Ja
52:F	Sv	EN/10	1	EN/10	1	Nej	Ja	Ja	Ja
55:F	Sv	N/15	2	N/17	3	Nej	Ja	Ja	Ja
84:P	Sv	N/15	2	EN/10	1	Nej	Ja	Ja	Ja
120:P	Sv	N/15	2	N/16	3	Nej	Nej	Ja	Ja
123:P	Sva	EN/12	2	EN/12	2	Nej	Nej	Ja	Ja
124:P	Sv	N/18	3	N/18	3	Ja	Ja	Ja	Nej
164:F	Sv	N/15	2	EN/5	1	Nej	Ja	Ja	Ja
174:F*	Sva	EN/8	1	EN/7	1	Nej	Nej	Nej	Ja
191:P	Sv	N/18	3	N/16	3	Ja	Nej	Ja	Ja
230:F	Sv	N/14	2	EN/12	2	Nej	–	–	–
243:P*	Sv	EN/8	1	EN/1	1	Nej	Ja	Ja	Ja
258:P	Sv	N/13	2	N/15	2	Nej	Nej	Ja	Ja
334:F	Sv	N/14	2	N/15	2	Nej	Nej	Ja	Ja
354:P	Sv	N/13	2	EN/12	2	Nej	Nej	Ja	Ja
355:P	Sva	N/15	2	N/13	2	Nej	Ja	Ja	Ja
357:F	Sv	N/16	3	EN/10	1	Ja	Nej	Ja	Ja
363:P	Sv	EN/11	2	N/13	2	Nej	Nej	Ja	Ja
366:F	Sv	EN/9	1	N/14	2	Nej	Nej	Ja	Ja
384:F	Sv	N/18	3	N/16	3	Ja	Nej	Nej	Ja
393:P*	Sva	EN/X	–	EN/X	–	Nej	Nej	Nej	Ja
408:P	Sva	N/13	2	N/16	3	Nej	Nej	Nej	Ja

411:F*	Sva	EN/12	2	EN/11	2	–	–	–	–
422:F*	Sv	N/15	2	N/13	2	Nej	Nej	Nej	Ja
428:P*	Sv	EN/8	1	EN/5	1	Nej	Nej	Nej	Nej
490:F	Sv	N/13	2	N/16	3	Ja	Nej	Ja	Ja

P = Pojke, F = Flicka, Sv = följer kursplanen i svenska, Sva = Följer kursplanen i svenska som andraspråk, Intervall = poängsumman indelad i tre intervaller: 1 = 0–10 poäng, 2 = 11–15 poäng samt 3 = 16–18 poäng, N = Nått kravnivån, EN = Ej nått kravnivån, * = Eleven har EN på alla fyra delprov som prövar läsförmåga, X = Eleven har fått texten/delar av texten uppläst, – = ingen uppgift

Tabell 5 visar att 28 elever inte når kravnivån för delprov D, det vill säga förmåga att kunna läsa med flyt och visa grundläggande läsförståelse. I inget fall är alla fyra aspekter uppfyllda, vilket är kravet för detta delprov. Däremot har 10 elever uppfyllt tre av de fyra aspekterna och ytterligare 14 elever två eller en aspekt. En elev har inte uppfyllt någon aspekt alls och för 3 elever är underlaget bristfälligt ifyllt. Det framkommer också ur tabellen att 18 elever når kravnivån för delprov B, vilket inte gäller för 10 elever. För delprov C är motsvarande siffra 15 som når kravnivån och 13 som inte gör det. 8 elever når inte kravnivån för något av delproven B–D.

Vidare visar tabell 5 att de uppsatta intervallerna för elevernas poängsummor i delprov B och C varierar. I likhet med föregående tabeller är det färre elever inom spannet för det lägsta intervallet för delprov B jämfört med delprov C. I denna tabell uppvisar dock delprov C ett något annorlunda mönster då det är fler elever inom detta delprov som befinner sig inom spannet för det högsta intervallet jämfört med delprov B. Vid en närmare analys av de elever som befinner sig inom området för intervall 2, det vill säga 11–15 poäng, kan man konstatera att några av dem når precis kravnivån om 13 poäng. Samtidigt är det något färre elever som når 12 poäng, vilket endast är 1 poäng under kravnivån.

Sammantaget visar tabell 5 att de elever som inte når kravnivån för delprov D (läsflyt och grundläggande läsförståelse) ändå når kravnivåerna för delprov B (berättande text) och C (faktatext) i varierad utsträckning. Man kan också konstatera att 2013 är det fler elever som når kravnivån för delprov B än för delprov D, men färre som når kravnivån för delprov C än för delprov D. Dessutom är det ett fåtal elever som befinner sig strax under kravnivån för de båda delproven.

När det gäller de olika aspekterna som delprov D består av visar tabellen att det är fler elever som klarar aspekterna 3 och 4 jämfört med aspekterna 1 och 2. Eleverna har alltså lättare att stanna upp och ljuda vid behov samt kunna återge huvuddragen i en läst text, än att läsa med flyt och kunna korrigera sig själva vid läsning.

4.2.3 Delprovsresultat 2014

Totalt registrerades 544 elevlösningar 2014. Av dessa är det 69 elevlösningar som inte når kravnivån för ett eller flera delprov som prövar läsförmåga.

Tabell 6. Delprov B–D 2014

Nr:Kön	Sv/Sva	Delprov B N/EN/Poäng	Intervall 1–3	Delprov C N/EN/Poäng	Intervall 1–3	Delprov D N/EN
14:P	Sva	EN/11	2	N/15	2	N
20:P	Sv	EN/12	2	N/13	2	N
21:F	Sva	EN/11	2	N/14	2	N
28:P	Sv	EN/12	2	N/18	3	N
40:P	Sva	N/15	2	EN/12	2	N
43:P	Sva	EN/11	2	EN/7	1	N
47:F	Sv	N/14	2	EN/8	1	N
123:P	–	N/14	2	EN/8	1	N
165:P	Sv	N/15	2	EN/11	2	N
168:P	Sv	EN/9	1	EN/3	1	N
181:P	Sv	N/15	2	EN/12	2	N
231:P	Sv	N/16	3	EN/12	2	N
232:P	Sv	EN/X	–	EN/X	–	N
233:F	Sva	EN/10	1	N/16	3	N
249:P	Sva	EN/2	1	EN/11	2	N
252:F	Sv	N/13	2	EN/10	1	N
281:P	Sva	N/16	3	EN/12	2	N
286:F	Sva	N/13	2	EN/7	1	N
300:F	Sv	N/13	2	EN/8	1	N
335:F	Sv	EN/11	2	EN/11	2	N
340:F	Sva	EN/12	2	EN/12	2	N
358:P	Sv	N/14	2	EN/12	2	N
402:P	Sv	N/18	3	EN/12	2	N
408:F	Sva	EN/11	2	EN/12	2	N
410:P	Sva	N/13	2	EN/11	2	N
412:P	Sva	N/15	2	EN/12	2	N
418:F	Sv	EN/10	1	EN/12	2	N
425:P	Sv	EN/9	1	EN/10	1	N

436:P	Sv	N/13	2	EN/9	1	N
442:P	Sva	N/13	2	EN/11	2	N
446:P	Sva	N/17	3	N/16	3	N
450:P	Sv	EN/11	2	N/17	3	N
469:P	Sv	N/16	3	EN/10	1	N
472:P	Sv	EN/9	1	EN/6	1	N
475:P	Sv	EN/12	2	EN/10	1	N
492:P	Sva	EN/12	2	N/14	2	N
540:F	–	N/15	2	EN/10	1	N

P = Pojke, F = Flicka, Sv = följer kursplanen i svenska, Sva = Följer kursplanen i svenska som andraspråk, Intervall = poängsumman indelad i tre intervaller: 1 = 0–10 poäng, 2 = 11–15 poäng samt 3 = 16–18 poäng, N = Nått kravnivån, EN = Ej nått kravnivån, X = Eleven har fått texten/delar av texten uppläst, – = ingen uppgift

Tabell 6 visar att 37 elever når kravnivån för delprov D, det vill säga förmåga att kunna läsa med flyt och visa grundläggande läsförståelse. Det framkommer också ur tabellen att av dessa elever har 1 av dem även nått kravnivåerna för delprov B och C, det vill säga läsning av en berättande text och en faktatext. Däremot har denna elev inte nått kravnivån för delprov E (se tabell 8). Vidare når 19 elever kravnivån för både delprov B och D och 8 elever för både delprov C och D. Utöver det når 18 elever inte kravnivån för delprov B och 29 elever når inte kravnivån för delprov C, däremot når dessa elever kravnivån för delprov D.

När det gäller delprov B och C varierar de uppsatta intervallerna för elevernas poängsummor. Färre elever befinner sig inom spannet för det lägsta intervallet i delprov B än i delprov C och fler elever befinner sig inom spannet för det högsta intervallet i delprov B än i delprov C. Vid en närmare analys av de elever som befinner sig inom området för Intervall 2, det vill säga 11–15 poäng, kan man konstatera att en del av dem når precis kravnivån om 13 poäng. Samtidigt är det fler elever som når 12 poäng, vilket endast är 1 poäng under kravnivån.

Sammantaget visar tabell 6 att eleverna har lättare att nå kravnivån för delprov B (berättande text) och delprov D (läsflyt och grundläggande läsförståelse) än för delprov C (faktatext) och delprov D (läsflyt och grundläggande läsförståelse). Man kan dock konstatera att det är ett antal elever som befinner sig strax under kravnivån, speciellt för delprov C.

Tabell 7. Delprov B–D 2014

Nr:Kön	Sv/ Sva	Delprov B N/EN/ Poäng	Inter- vall 1 – 3	Delprov C N/EN/ Poäng	Inter- vall 1 - 3	Delprov D Aspekt 1	Delprov D Aspekt 2	Delprov D Aspekt 3	Delprov D Aspekt 4
7:P	Sv	N/14	2	N/14	2	Nej	Nej	Ja	Ja
31:P	Sv	EN/12	2	N/13	2	Nej	Nej	Ja	Ja
41:P	Sv	EN/10	1	EN/9	1	Nej	Ja	Ja	Ja

58:F	Sva	EN/12	2	EN/8	1	Ja	Ja	Ja	Nej
60:P	Sva	N/15	2	N/16	3	Nej	Ja	Ja	Ja
81:F	Sv	N/14	2	N/17	3	Nej	Ja	Ja	Ja
83:P	Sva	EN/9	1	N/13	2	Nej	Ja	Ja	Ja
113:F	Sv	N/13	2	EN/12	2	Nej	Ja	Ja	Nej
115:F	Sva	EN/0	1	EN/10	1	Nej	Nej	Nej	Nej
125:F	Sv	N/18	3	N/16	3	Ja	Ja	Nej	Ja
187:P	Sva	EN/10	1	EN/9	1	Nej	Nej	Ja	Nej
223:F	Sv	EN/11	2	EN/10	1	Ja	Ja	Ja	Nej
242:P	Sv	N/17	3	N/13	2	Nej	Ja	Ja	Ja
247:F	–	N/16	3	N/17	3	Nej	Ja	Ja	Ja
259:F	Sv	EN/11	2	EN/10	1	Nej	Ja	Ja	Ja
271:P	Sva	EN/9	1	EN/5	1	Nej	Nej	Nej	Ja
285:P	Sva	EN/10	1	EN/9	1	Nej	Nej	Nej	Ja
307:P	Sva	N/16	3	N/15	2	Nej	Ja	Ja	Ja
312:P	Sv	N/15	2	N/14	2	Nej	Nej	Nej	Ja
360:F	Sv	EN/10	1	N/13	2	Nej	Ja	Ja	Ja
362:F	Sv	N/18	3	N/14	2	Ja	Ja	Ja	Nej
365:F	Sv	N/18	3	N/17	3	–	Ja	Ja	–
366:F	Sv	N/18	3	N/15	2	Ja	Ja	Ja	Nej
426:F	Sv	EN/11	2	EN/5	1	Ja	Nej	Ja	Ja
431:F	Sva	EN/9	1	EN/8	1	Nej	Nej	Ja	Ja
439:P	Sva	EN/12	2	N/14	2	Nej	Ja	Ja	Ja
454:P	Sv	N/13	2	EN/9	1	–	–	–	–
459:F	Sv	N/16	3	EN/10	1	Ja	Nej	Ja	Ja
467:P	Sv	N/16	3	N/17	3	–	–	–	–
473:P	Sv	N/14	2	N/15	2	Ja	Nej	Ja	Nej
501:P*	Sv	EN/X	–	EN/X	–	Nej	Ja	–	Ja
528:P	Sv	N/15	2	N/18	3	Nej	Ja	Ja	Ja

P = Pojke, F = Flicka, Sv = följer kursplanen i svenska, Sva = Följer kursplanen i svenska som andraspråk, Intervall = poängsumman indelad i tre intervaller: 1 = 0–10 poäng, 2 = 11–15 poäng samt 3 = 16–18 poäng, N = Nått kravnivån, EN = Ej nått kravnivån, * = Eleven har EN på alla fyra delprov som prövar läsförmåga, X = Eleven har fått texten/delar av texten uppläst, – = ingen uppgift

Tabell 7 visar att 32 elever inte når kravnivån för delprov D, det vill säga förmåga att kunna läsa med flyt och visa grundläggande läsförståelse. I inget fall är alla fyra aspekter uppfyllda, vilket är kravet för detta delprov. Däremot har 17

elever uppfyllt tre av de fyra aspekterna och ytterligare 12 elever två eller en aspekt. 1 elev har inte uppfyllt någon aspekt och för 2 elever är underlaget inte ifyllt alls. Det framkommer också ur tabellen att 17 elever når kravnivån för delprov B, vilket inte gäller för 15 elever. För delprov C är motsvarande siffra 18 som når kravnivån och 14 som inte gör det. 11 elever når inte kravnivån för något av delproven B–D.

Vidare visar tabell 4 att de uppsatta intervallerna för elevernas poängsummor i delprov B och C varierar. Färre elever befinner sig inom spannet för det lägsta intervallet i delprov B än för delprov C och fler elever befinner sig inom spannet för det högsta intervallet i delprov B än för delprov C. Vid en närmare analys av de elever som befinner sig inom området för intervall 2, det vill säga 11–15 poäng, kan man konstatera ett fåtal av dem precis når kravnivån om 13 poäng. Samtidigt når något färre elever 12 poäng, vilket endast är 1 poäng under kravnivån.

Sammantaget visar tabell 7 att de elever som inte når kravnivån för delprov D (läsflyt och grundläggande läsförståelse) i varierad utsträckning når kravnivåerna för delprov B (berättande text) och C (faktatext). Man kan också konstatera att 2014 är det lika många elever, med ett undantag, som når kravnivån för delprov B som för delprov D, men färre elever som når kravnivån för delprov C än för delprov D. Dessutom är det ett fåtal elever som befinner sig på en poängsumma om 12 poäng.

När det gäller de olika aspekterna som delprov D består av visar tabellen att det är fler elever som klarar aspekterna 3 och 4 jämfört med aspekterna 1 och 2. Eleverna har alltså lättare att stanna upp och ljuda vid behov samt kunna återge huvuddragen i en läst text, än att läsa med flyt och kunna korrigera sig själva vid läsning.

4.2.4 Delprovresultat delprov E 2012–2014

Av de 168 elevlösningarna som ingår i studien 2012–2014 når den stora majoriteten kravnivån för delprov E. Av denna anledning redovisas delprov E i enbart en översiktstabell.

Tabell 8. Delprov E 2012–2014

År	Nr:Kön	Sv/sva	Delprov E Aspekt 1	Delprov E Aspekt 2	Delprov E Aspekt 3	Delprov E Aspekt 4
2012	101:P	Sva	Nej	Nej	Nej	Nej
2012	108:F*	Sva	Nej	Nej	Ja	Ja
2012	142:P	Sva	Nej	Nej	Ja	Ja
2012	175:P*	Sv	Nej	Nej	Ja	Ja
2012	237:P	Sva	Nej	Nej	Nej	Ja
2012	245:P*	–	Nej	Nej	Ja	Ja

2012	267:F*	Sva	–	–	–	–
2012	281:P	Sva	Ja	Nej	Ja	Nej
2012	342:F	Sv	–	–	–	–
2013	124:P	Sv	Nej	Nej	Nej	Ja
2013	174:F*	Sva	Ja	Nej	Nej	Ja
2013	230:F	Sv	Nej	Nej	Ja	Nej
2013	243:P*	Sv	+	+	+	+
2013	266:P	Sva	Ja	Nej	Ja	Nej
2013	393:P*	Sva	Ja	Nej	Nej	Ja
2013	411:F*	Sva	Nej	Nej	Nej	Ja
2013	422:F*	Sva	Ja	Nej	Ja	Nej
2013	428:P*	Sv	+	+	+	+
2014	446:P	Sva	–	–	–	Nej
2014	454:P	Sv	++	++	++	++
2014	467:P	Sv	++	++	++	++
2014	501:P*	Sv	–	–	–	–

P = Pojke, F = Flicka, Sv = följer kursplanen i svenska, Sva = Följer kursplanen i svenska som andraspråk, Intervall = poängsumman indelad i tre intervaller: 1 = 0–10 poäng, 2 = 11–15 poäng samt 3 = 16–18 poäng, N = Nått kravnivån, EN = Ej nått kravnivån, * = Eleven har EN på alla fyra delprov som prövar läsförmåga, X = Eleven har fått texten/delar av texten uppläst, – = ingen uppgift, += Eleven går på Manilla skolan, +++ Eleven har inte gjort delprov E.

Tabell 8 visar att av de 168 elever som ingår i studien når 22 av dem inte kravnivån för delprov E. Hälften av dem når inte heller kravnivån för övriga tre delprov. Det framgår också ur tabellen att fler elever når aspekterna 3 och 4 (relatera den lästa texten till egna erfarenheter) jämfört med aspekterna 1 och 2 (kommentera och föra enkla resonemang om den lästa texten). Vidare visar tabellen att flertalet elever som inte når kravnivån för delprov E följer kursplanen i svenska som andraspråk samt att några av de elever som följer kursplanen i svenska uppvisar speciella svårigheter som gör att de inte når kravnivån för detta delprov.

Sammantaget visar tabell 8 att av de fyra delprov som prövar läsförmåga når eleverna kravnivån för delprov E i störst utsträckning. I de fall eleverna inte når kravnivån för detta delprov har de i flera fall inte heller klarat kravnivån för övriga tre läsprov. Man kan också konstatera att eleverna har lättare att relatera den lästa texten, som delprov E består av, till egna erfarenheter jämfört med att föra enkla resonemang om den. Vidare framkommer det att majoriteten av dem som inte når kravnivån för delprovet följer kursplanen i svenska som andraspråk.

4.3 Sammanfattning

Resultatet visar entydigt att de elever som ingår i studien i störst utsträckning når kravnivån för delprov E, därefter uppnås kravnivån för delprov B. I tredje hand nås kravnivån för delprov D och svårast är att nå kravnivån för delprov C. Det innebär att eleverna har lättare att samtala om en berättande text än att läsa den själv. Vidare har de lättare att läsa en text själv och svara på ett antal flervalsfrågor än att läsa delar av den högt för en lärare där läsflytet fokuseras.

Resultatet visar också att eleverna har svårast att läsa en faktatext och svara på ett antal flervalsfrågor. Man kan dock konstatera att i flera fall där eleverna inte når den uppsatta kravnivån, men har utvecklat ett tillräckligt läsflyt som delprov D prövar, befinner de sig strax under kravnivån. Det tyder på att dessa elever är på god väg att utveckla en grundläggande läsförståelse i linje med kunskapskraven för årskurs 3.

Det motsatta gäller för de elever som inte har utvecklat ett tillräckligt läsflyt, det vill säga de elever som inte når kravnivån för delprov D. Här är det endast ett fåtal elever som befinner sig strax under kravnivån för delproven som prövar elevernas förmåga att läsa en berättande text och en faktatext.

När det gäller de olika aspekter som delprov D består av ger resultatet vid handen att det är lättare för eleverna att återge huvuddragen i en läst text samt kunna stanna upp och ljuda vid behov, än att läsa texten med flyt och korrigera sig själv vid läsning.

För delprov E gäller att eleverna har lättare att relatera en läst text till egna erfarenheter jämfört med att föra enkla resonemang om den. Vidare framkommer det att majoriteten av de elever som inte når kravnivån för delprov E följer kursplanen i svenska som andraspråk. Det är också märkbart att ett antal elever som inte når kravnivån för detta delprov inte heller når kravnivån för övriga tre läsprov.

En slutsats som går att dra av ovanstående resultat är att de fyra delproven prövar olika delar av elevers läsförmåga. Sålunda kan en elev mycket väl klara av att föra ett enkelt textsamtal, samtidigt som samma elev kan ha större problem med att läsa en text själv med förståelse eller avkoda den med tillräckligt läsflyt.

En annan slutsats är att de fyra delproven relaterar till alla delar av elevers läsförmåga så som de är formulerade i kunskapskraven för svenska och svenska som andraspråk. Viktigt att notera är dock hur kunskapskravens begrepp används i läsproven för årskurs 3. Begreppet *läsa med flyt* innebär här att ortografisk helordsläsning används som avkodningsstrategi. Vidare inbegriper begreppet *lässtrategier* både avkodningsstrategier och förståelsestrategier och *grundläggande läsförståelse* att avkodning och förståelse följs åt.

Sammantaget förfinar de fyra delproven elevernas läsförmåga ur olika perspektiv. För varje enskild elev blir därmed en sammanfattande analys av elevernas läsförmåga ett viktigt verktyg för den fortsatta undervisningen.

Speciellt värdefullt blir också att närmare analysera de elever som befinner sig kring kravnivåerna för varje delprov, då syftet med ämnesprovet är att pröva mot en lägsta kunskapsnivå i slutet av årskurs 3. De elever som återfinns i gränslandet för vad varje delprov prövar kan då med lätthet identifieras och riktad undervisning alternativt stödinsatser sättas in på ett effektivt sätt för elevernas fortsatta läsutveckling.

5 Slutord

För knappt tio år sedan uppdrog regeringen till Skolverket att utforma nationella prov i ämnena matematik, svenska och svenska som andraspråk för årskurs 3 (U2006/8951/S). Skälen för regeringsbeslutet var att olika oberoende utvärderingar visade att kunskapsresultaten i svensk skola tenderade att sjunka samtidigt som andelen elever som inte var behöriga till gymnasiets nationella program ökade.

I regeringsbeslutet framgick det även att regelbundna obligatoriska ”kontrollstationer” skulle skapas där lärares utvärderingar och uppföljningar var viktiga komponenter. Det framgick också att för elever i årskurs 3 var det färdigheterna inom områdena läsförståelse, skrivkunnighet och matematik som lyftes fram som prioriterade områden.

Sedan regeringen uppdrog till Skolverket att utforma nationella prov i ämnena matematik, svenska och svenska som andraspråk för årskurs 3 har mycket hänt. Sålunda görs provet från och med 2012 i enlighet med Lgr11 och de intentioner som är kopplade till denna läroplan (Skolverket 2011a). Därutöver har olika former av bedömningsstöd inom de prioriterade områdena utvecklats på uppdrag av Skolverket för att ytterligare stödja elevers lärande.

Föreliggande rapport har ambitionen att ge en inblick i ämnesprovets framväxt och utveckling från åren 2007 till 2014. Till största delen har provet kunnat behålla sin ursprungliga form då utvärderingarna genom åren varit övervägande positiva. Vissa delar har av naturliga skäl förändras vid införandet av Lgr11. Andra delar har genomgått mindre justeringar i samband med lärarnas årliga utvärderingar och våra egna analyser.

Arbetet går nu vidare mot 2016 års ämnesprov i svenska och svenska som andraspråk. I skrivandets stund har provet i stort sett samma struktur som tidigare år. Intensiva diskussioner förs dock om nationella provsystemet i Sverige, vilket har lett till ett regeringsuppdrag där en översyn av provens framtida utformning är under utredning (Kommittédirektiv 2015:36). Frågor som: Hur ska nationella utvärderingar utformas så att trendmätning över tid kan åstadkommas? Hur ska proven förhålla sig till samhällets ökade krav på digitalisering? Hur kan bedömningen av elevlösningar utformas för att säkerställa att den görs på ett likvärdigt sätt? Hur kan extern bedömning av elevlösningarna göras på ett kostnadseffektivt sätt? Dessa och andra angelägna frågor som utredningen ska besvara kommer bli viktiga att utgå från och ta hänsyn till i ämnesprovets utveckling framöver.

Litteratur

- Bachman, Lyle F., 2005: *Building and supporting a case for test use*. Language Assessment Quarterly, 2:1. S. 1–34.
- Gibbons, Pauline 2006: *Stärk språket. Stärk lärandet. Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkselever i klassrummet*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Hagberg-Persson, Barbro, Berg, Elisabeth & Lagrell, Kerstin 2010: *Ämnesprov i svenska och svenska som andraspråk för årskurs 3 – en utprovningssomgång*. (Svenska i utveckling 28. FUMS Rapport 229.). Uppsala universitet.
- Hagberg-Person, Barbro 2013: En studie av flerspråkiga elevers svenska språkförmåga i relation till det nationella provet i årskurs 3. I: Hagberg-Persson, Barbro & Wiberg, Cecilia. *Elever visar vad de kan. Två studier kring ämnesprovet i svenska och svenska som andraspråk för årskurs 3*. (Svenska i utveckling nr. 30). Uppsala universitet. S. 9–30.
- Hyltenstam, Kenneth 2007: ”Modersmål och svenska som andraspråk”. I: *Att läsa och skriva – forskning och beprövad erfarenhet*. Myndigheten för skolutveckling. Stockholm: Liber. S 45–71.
- Jönsson, Karin 2007: *Litteraturarbetets möjligheter. En studie av barns läsning i årkurs F–3*. Malmö högskola. Malmö studies in educational sciences No 33.
- Kommittédirektiv (Dir. 2015.36). *Översyn av de nationella proven för grund- och gymnasieskolan*. Beslut vid regeringssammanträde.
- Langer, Judith A. 2005: *Litterära föreställningsvärldar*. Göteborg: Daidalos.
- Ledin, Per 1998: Att sätta punkt. Hur elever på låg- och mellanstadiet använder meningen i sina uppsatser. I: Elmevik, Lennart, Nordberg, Bengt & Thelander, Mats. *Språk och stil. Tidskrift för svensk språkforskning*. Uppsala universitet.
- Liberg, Caroline 2003: Möten i skriftspråket. I: Bjar, Louise, & Liberg, Caroline, (red.) *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur. S. 215–235.
- Liberg, Caroline 2007: ”Språk och kommunikation”. I: *Att läsa och skriva – forskning och beprövad erfarenhet*. Myndigheten för skolutveckling. Stockholm: Liber. S. 7–23.
- Liberg, Caroline & Säljö, Roger 2010: Grundläggande färdigheter – att bli medborgare. I: Lundgren, Ulf P., Säljö, Roger & Liberg, Caroline (red.) *Lärande, skola, bildning. Grundbok för lärare*. Stockholm: Natur & Kultur. S. 233–253.
- Meek, Margaret 1991: *On Being Literate*. London: Bodley Head.
- Myrberg, Mats 2007: Läs- och skrivsvårigheter. I: *Att läsa och skriva– forskning och beprövad erfarenhet*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling. S 73–99.
- Skolverket 2007: *PIRLS 2006. Läsförmågan hos elever i årskurs 4 – i Sverige och i världen*. Rapport 305. Stockholm.

- Skolverket 2009: *Kursplan med kommentarer till mål som eleverna lägst ska ha uppnått i slutet av det tredje skolåret i ämnena matematik, svenska och svenska som andraspråk*. Stockholm
- Skolverket 2010: *Ämnesproven i grundskolans årskurs 3. En redovisning av utvärderingsomgången 2009*.
- Skolverket 2011a: *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen, och fritidshemmet 2011*. Stockholm.
- Skolverket 2011b: *Ämnesproven i grundskolans årskurs 3. En redovisning av genomförandet 2010*.
- Skolverket 2011c: *Ämnesproven i grundskolans årskurs 3. En redovisning av genomförandet 2011*.
- Skolverket 2012a: *Med fokus på läsande*. Stockholm.
- Skolverket 2012b: *Nya Språket lyfter!*. Bedömningsstöd i svenska och svenska som andraspråk för grundskolans årskurs 1–6. Stockholm.
- Smidt, Jon 2009: Skrivandet och skrivandets syften – barns och ungas vägar till olika ämnen. I: Lorentzen, Rutt, Trøite & Smidt, Jon (red.) *Det nödvändiga skrivandet – om att skriva i förskolan och skolans alla ämnen*. Stockholm: Liber. S. 28–42.
- Utbildnings- och kulturdepartementet, 2006: *Uppdrag till Statens skolverk att föreslå mål att uppnå och nationella prov i årskurs 3*. U2006/8951/S.
- Taube, Karin 2007: *Läsinlärning och självförtroende*. 4:e uppl. Stockholm: Nordstedts Akademiska Förlag.
- Wiberg, Cecilia (2013). Kravsättning av läsproven i årskurs 3. I: Hagberg-Persson, Barbro & Wiberg, Cecilia. *Elever visar vad de kan. Två studier kring ämnesprovet i svenska och svenska som andraspråk för årskurs 3*. (Svenska i utveckling nr 30). Uppsala universitet. S. 31–50.

Lärarenkät – ämnesprovet i svenska och svenska som andraspråk för årskurs 3

Alla som använt ämnesprovet i svenska och svenska som andraspråk för årskurs 3 ombeds besvara nedanstående frågor senast den XX juni XXXX.

Lärare: _____ Skola: _____

E-post: _____ Kommun: _____

- Undervisar i svenska Undervisar i svenska som andraspråk
-

1. I min klass har ämnesprovet i svenska/svenska som andraspråk använts av

- alla mina elever i årskurs 3.
 en del av mina elever i årskurs 3 (Antal: _____ av _____).

Kommentera varför du inte använt det för alla dina elever: _____

2. Vad anser du om ämnesprovet i svenska/svenska som andraspråk som helhet?

- Bra
 Ganska bra
 Mindre bra
 Dåligt

Kommentar: _____

3. Hur var elevernas reaktioner på ämnesprovet i svenska/svenska som andraspråk?

- I huvudsak positiva
- I huvudsak negativa
- Både positiva och negativa
- Varken positiva eller negativa

Kommentar: _____

4. Hur har ämnesprovets olika delar fungerat för elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk?

- Bra
- Ganska bra
- Mindre bra
- Dåligt

Kommentar: _____

5. Hur har ämnesprovets olika delar fungerat för elever med någon form av funktionsnedsättning?

- Bra
- Ganska bra
- Mindre bra
- Dåligt

Kommentar: _____

6. Var lärarinformationen tillräcklig informativ?

Ja

I stort sett

I viss mån

Nej

Kommentar: _____

7. Gav bedömningsanvisningarna dig tillräckligt underlag för din bedömning?

Ja

I stort sett

I viss mån

Nej

Kommentar: _____

8. Vad är din uppfattning om delproven i svenska/svenska som andraspråk?

	Bra	Ganska bra	Ganska dåligt	Dåligt
Delprov A	☐	☐	☐	☐
Delprov B	☐	☐	☐	☐
Delprov C	☐	☐	☐	☐
Delprov D	☐	☐	☐	☐
Delprov E	☐	☐	☐	☐
Delprov F	☐	☐	☐	☐
Delprov G	☐	☐	☐	☐
Delprov H	☐	☐	☐	☐

Kommentar: _____

9. Hur bedömer du svårigheten på respektive delprov?

	För lätt	Lagom	För svår
Delprov A	☐	☐	☐
Delprov B	☐	☐	☐
Delprov C	☐	☐	☐
Delprov D	☐	☐	☐
Delprov E	☐	☐	☐
Delprov F	☐	☐	☐
Delprov G	☐	☐	☐
Delprov H	☐	☐	☐

Kommentar: _____

10. Vad anser du om kravnivån för respektive delprov med tanke på kunskapskraven i svenska/svenska som andraspråk för årskurs 3?

	För låg	Lämplig	För hög
Delprov A	☐	☐	☐
Delprov B	☐	☐	☐
Delprov C	☐	☐	☐
Delprov D	☐	☐	☐
Delprov E	☐	☐	☐
Delprov F	☐	☐	☐
Delprov G	☐	☐	☐
Delprov H	☐	☐	☐

Kommentar: _____

11. Har du ändrat uppfattning om elevernas kunskaper i svenska/svenska som andraspråk efter provet?

- Ja
- I viss mån
- Nej

Kommentar: _____

12. Vad är din uppfattning om:

	Bra	Ganska bra	Ganska dålig	Dålig
Elevens självbedömning	☐	☐	☐	☐
Kunskapsprofilen	☐	☐	☐	☐

Kommentar: _____

13. I min undervisningsgrupp har ämnesprovet i svenska/svenska som andraspråk bedömts:

☐ av mig ensam.	☐ i sin helhet av mig och mina kollegor.
☐ av mig ensam, men diskuterats med kollega.	☐ av annan lärare än jag.
☐ av mig och min/mina kollegor när det gäller svårbedömda fall.	☐ på annat sätt.
Vilket? _____

14. Vad anser du om omfattningen av ämnesprovet i svenska/svenska som andraspråk?

- Alldeles för omfattande
- Lagom omfattande
- Borde vara mer omfattande

Kommentar: _____

15. Vill du som tjänstgör i årskurs 4 höstterminen 2014 vara med och prova ut delar av ämnesprovet 2015? Utprovningen sker i månadsskiftet september/oktober 2014.

Ja	Nej
☐	☐

16. Övriga synpunkter:

Bedömningsunderlag: högläsning, textsamtal och grundläggande läsförståelse

Elevens namn: _____

Delprov D: läsa – Elevens högläsning	
<p>Bedömningsunderlaget ska användas i samband med genomförandet av delprov D. Bedömningsaspekterna i kolumnen till vänster anknyter till de delar ur kunskapskravet som prövar elevens förmåga att läsa bekanta och elevnära texter med flyt samt att kunna återge viktiga delar av innehållet. Kravnivå: Alla aspekter ska nås.</p>	
Bedömningsaspekter	Lärarens kommentarer
<p>Eleven kan läsa ut ord och meningar relativt obehindrat (endast några fel läsningar) med hjälp av ortografisk helordsläsning.</p>	
<p>Eleven kan korrigera sig själv vid behov genom att läsa om enskilda ord eller meningar.</p>	
<p>Eleven kan utnyttja ljudningsstrategin vid behov och /eller stanna upp vid vissa ord för att se hur dessa ska avläsas.</p>	
<p>Eleven kan återge huvuddragen av händelseförloppet i den lästa texten.</p>	

Delprov E: läsa – Elevens textsamtal

Bedömningsunderlaget ska användas i samband med genomförandet av delprov E. Bedömningsaspekterna i kolumnen till vänster anknyter till de delar ur kunskapskravet som prövar elevens förmåga att kommentera och föra enkla resonemang om tydligt framträdande budskap i texter samt relatera detta till egna erfarenheter. **Kravnivå: 3 av 4 aspekter ska nås.**

Bedömningsaspekter	Lärares kommentarer
Eleven kan kommentera och föra enkla resonemang om den lästa texten. <i>Ställ följande fråga:</i>	
Eleven kan kommentera och föra enkla resonemang om den lästa texten. <i>Ställ följande fråga:</i>	
Eleven kan relatera den lästa texten till egna erfarenheter. <i>Ställ följande fråga:</i>	
Eleven kan relatera den lästa texten till egna erfarenheter. <i>Ställ följande fråga:</i>	

Rapportserien Svenska i utveckling

1. Margareta Andersson, 1995: Prov i modersmålet. En översikt över centralt utarbetade prov i Sverige och nio andra länder. (= FUMS Rapport nr 176.) 40 s.
2. Catharina Nyström, 1996: Skrivandet, kursplanerna och läromedlen. En studie av gymnasie-skolans läromedel i svenska 1970–1995. (= FUMS Rapport nr 178.) 52 s.
3. Birgitta Garne, 1996: Att pröva skrivförmågan med nationella prov. En presentation av proven i svenska för skolår 2 och 5. (= FUMS Rapport nr 180.) 55 s.
4. Birgitta Garne & Anne Palmér, 1996: Samspel och Kommunikation – om utvecklandet av nationella kursprov i svenska för gymnasieskolan. (= FUMS Rapport nr 182.) 73 s.
5. Orla Vigsø, 1996: Valgplakaten som kommunikation og marketing. (= FUMS Rapport nr 183.) 56 s.
6. Eva Östlund-Stjärnegårdh, 1997: Skriva debattartiklar i skolan – går det? Om texttypen debattartikel i nationella prov. (= FUMS Rapport nr 186.) 40 s.
7. Hanna Sofia Öberg, 1997: Referensbindning i elevuppsatser. En preliminär modell och en analys i två delar. (= FUMS Rapport nr 187.) 109 s.
8. Björn Melander, 1998: Inskickat och registrerat – sammanställning av uppgifter rörande de nationella proven i svenska vår- och höstterminen 1996 samt vårterminen 1997. (= FUMS Rapport nr 188.) 53 s.
9. Annika Persson, 1998: Texten och inspirationskällan. En studie av förlagans betydelse för elevers fria textproduktion i skolår 5. (= FUMS Rapport nr 191.) 42 s.
10. Anne Palmér, 1999: Tankar om tal – lärares och elevers syn på muntlig framställning i undervisning och bedömning. (= FUMS Rapport nr 193.) 57 s.
11. Helena Olevard, 1999: ”Tonårsliv”. En pilotstudie av 60 elevtexter från standardproven för skolår 9 åren 1987 och 1996. (= FUMS Rapport nr 194.) 28 s.
12. Eva Östlund-Stjärnegårdh, 1999: Principen och praktiken. En enkätundersökning av lärares syn på bedömning av gymnasieelevers texter. (= FUMS Rapport nr 195.) 40 s.
13. Catharina Nyström & Maria Ohlsson (red.), 1999: Svenska på prov. Arton artiklar om språk, litteratur, didaktik och prov. (= FUMS Rapport nr 196.) 150 s.
14. Catharina Nyström, 2000: Ledfamiljer och referentrelationer. En modell för analys av referensbindning tillämpad på gymnasisttexter. (= FUMS Rapport nr 197.) 59 s.
15. Kerstin Lagrell, 2000: Växa i skrivandet. Om förhållningssättet till de yngre skolbarnens skrivutveckling. (= FUMS Rapport nr 199.) 70 s.
16. Maria Ohlsson, 2001: Säker stil eller rätt i sak? En studie i gymnasisters analyser av en enkät. (= FUMS Rapport nr 204.) 45 s.
17. Anne Palmér, 2002: Röster i samspel. Analys av gymnasieelevers radioprogram. (= FUMS Rapport nr 205.) 59 s.
18. Helena Andersson, 2002: Svenska som första- och andraspråk – en jämförande studie av texter från skolår 9. (= FUMS Rapport nr 208.) 97 s.
19. Catharina Nyström, 2003: Argumentera! En presentation av gymnasisters texter i databasen ARGUS. (= FUMS Rapport nr 209.) 61 s.
20. Katharina Hallencreutz, 2003: Särskrivningar och andra skrivningar i elevspråk. (= FUMS Rapport nr 210.) 101 s.
21. Maria Eklund Heinonen, 2005: Godkänd eller underkänd? Hur processbarhetsteorin kan tillämpas vid muntliga språktester av andraspråksinlärare. (= FUMS Rapport nr 215.) 59 s.

22. Inger Gröning, 2006: Interaktion och lärande i flerspråkiga klasser. (= FUMS Rapport nr 218.) 89 s.
23. Eva Östlund-Stjärnegårdh, 2006: Att förmedla egna och andras tankar. Om gymnasisters källhantering i det nationella provets skrivuppgift. (= FUMS Rapport nr 219.) 52 s.
24. Karin Wesslén, 2008: Processkrivande – en etablerad metod på gymnasiet? (= FUMS Rapport nr 225.) 55 s.
25. Ciolek Laerum, Beatrice, 2009: Elever skriver och lärare bedömer – en studie av elevtexter i åk 9. (= FUMS Rapport nr 226.) 60 s.
26. Palmér, Anne, 2010: Att bedöma det muntliga. Utvärdering av ett delprov i gymnasieskolans nationella kursprov, Svenska B. (= FUMS Rapport nr 227.) 61 s.
27. Nyström Höög, Catharina, 2010: Mot ökad diskursivitet? Skrivutveckling speglad i provtexter från årskurs 5 och årskurs 9. (= FUMS Rapport nr 228.) 62 s.
28. Hagberg-Persson, Barbro, Berg, Elisabeth & Lagrell, Kerstin, 2010: Ämnesprov i svenska och svenska som andraspråk för årskurs 3 – en utvärderingsomgång. (= FUMS Rapport nr 229.) 89 s.
29. Nordberg, Olle, 2013: Att finnas till som läsare – skönlitterär läsning i ett elevperspektiv. Didaktiska tillämpningar av en empirisk studie baserad på elevers egna texter om sin läsning. 91 s.
30. Hagberg-Persson, Barbro, Wiberg, Cecilia, 2013: Elever visar vad de kan. Två studier kring ämnesprovet i svenska och svenska som andraspråk för årskurs 3. 62 s.
31. Palmér, Anne, 2013: Nationella skrivprov baserade på två olika läroplaner. Genre, kommunikationssituation och skrivdidaktiska diskurser. 72 s.
32. Schüssler, Eija L., 2014: Visuell kommunikation – en modell för bedömning av gymnasieelevers bruk av bildspel vid muntliga anföranden. 46 s.
33. Hagberg-Persson, Barbro, 2015: Nationellt prov i årskurs 3 – en redovisning av ämnesprovet i svenska och svenska som andraspråk. 53 s.

Beställning

Rapporter i serien Svenska i utveckling kan beställas från:

Gruppen för nationella prov i svenska och svenska som andraspråk

Box 527

751 20 UPPSALA

E-post: nationella.prov.svenska@nordiska.uu.se

Besöksadress: Thunbergsvägen 3L

Vissa rapporter finns även nätpublicerade på www.natprov.nordiska.uu.se.